

Sovětské Rusko volilo?

Do nedávna bylo naprosto jasné, co máme nazývat „volbami“. Slovo volba pochází od slovesa volit a volit znamená rozhodovat se mezi několika možnostmi. To je nepochybné. Lidé se hádají už několik staletí o tom, smí-li občan volit mezi tou nebo onou vládní formou a mezi tou nebo onou politickou stranou. Kdo byl proti tomu, tvrdil, že je proti politickým volbám a vyznával absolutní monarchii nebo tyranii nebo nevolnictví nebo diktaturu. Kdo byl pro svobodu rozhodování a pro sebeurčení každého občana, říkal, že je pro demokracii nebo pro parlamentarismus nebo pro „selfgovernment“ nebo pro rovné, tajné, všeobecné a přímé volební právo. Občas si lidé proto rozbíjeli hlavy. Ale nikdy nenapadlo nikoho, kdo by byl pro nevolnictví, tvrdit, že je pro všeobecné, rovné, tajné a přímé volební právo. Tato vymoženost stala se výsadou naší doby, která také podle toho vypadá.

Pro celý svět je důležité, co se děje v sovětském Rusku. Je to země, která patří mezi šest nejmocnějších států na světě — velká a bohatá země, obývaná 180 miliony lidí, země velkých možností a událostí, kterými jsme se důkladně zabývali a které námi otřáslly. Pro každého jednotlivce na světě je velmi významné, co se děje v sovětském Rusku a jak se tato velmoc vyvine. Je velmi důležité vědět, kde tato velmoc stojí — patří-li k frontě míru nebo k frontě „dynamických“ států. Člověk, který má aspoň trochu politického rozumu, nemůže se dívat na tuto velmoc povýšeně nebo dokonce bez zájmu. Vše, co se děje v takové velké zemi, má i pro nás význam. Mají její také volby, které se v SSSR. konaly 12. prosince 1937. Musíme je sledovat všichni, musíme studovat fakta a učit se z nich.

První podmínkou je však, abychom se nechovali jako děti. Ty děti, které v celém světě píší a čtou komunistické noviny, mluvily opět jednou tajnou řečí. Událost z 12. prosince nazvaly „volbami“, ačkoli o politických volbách můžeme vlastně mluvit jen v tom případě, je-li občan vyzván, aby se rozhodl pro tu nebo onu politickou stranu, která se o něj uchází. To je nepochybné. To není věc smýšlení, nýbrž záležitost mluvnická, protože slova jsou výrazem pro určité pojmy. Vyzve-li vláda občana, aby se vyslovil pro nebo proti jediné kandidatuře, sestavené vládou, pak je to skutková podstata plebiscitu. Lze ovšem dát plebiscitu přednost před volbami, ale bez matení pojmu nelze plebiscit nazvat volbami.

Teprve po takovém vyjasnění můžeme studovat zprávy o plebiscitu v sovětském Rusku.

„Stalinská ústava“ z prosince 1936 určuje, že vládnoucím orgánem je „nejvyšší sovět“. Má 1143 členů a dvě sněmovny: „svazový sovět“, který počítá 569 členů a „národnostní sovět“ s 574 členy. Podle ústavy hraje svazový sovět asi takovou úlohu jako anglic-

ká dolní sněmovna nebo naše sněmovna poslanecká, a „národnostnímu sovětu“ přísluší asi taková úloha, jako anglické horní sněmovně nebo našemu senátu. Při zákonodárných aktech rozhodují společně obě sněmovny.

Podle stalinské ústavy má každá organizace, státem uznaná, právo jmenovat kandidáty pro nejvyšší sovět. Stát uznává ovšem jen takové organizace, které jsou na straně vlády a na ní závislé. Podle litery ústavy existovala však aspoň teoretická možnost, aby se do určité míry uplatnila občanova iniciativa a sebeurčení. Podle paragrafů „nejdemokratičtější ústavy světa“ nemůže být ovšem vyslán do nejvyššího sovětu nikdo proti vůli totalitní vládní strany. Ale odbory, družstva, organizace mládeže a organizace tělovýchovné jsou přece jenom masové organizace, v nichž se může vyvinout něco takového jako svobodná vůle. Ústava předpisuje naléhavě, že jmenování mohou být jen kandidáti vládě naprosto oddaní, a tím rázem ničí dojem demokratičnosti. Kdyby proti oddanému kandidátu strany mohl stát aspoň právě tak oddaný kandidát odborů, byla by aspoň nějaká možnost poznat mínění občanů, protože v diktátorských státech mají také docela nepatrné odstíny velký význam. Byli bychom se hodně dověděli už z toho, rozhodli-li se ruský volič pro stalinského kandidáta strany nebo pro stalinského kandidáta odborů.

Takové „nebezpečí“ bylo však radikálně odstraněno. V celém sovětském Svazu byly z 1143 volebních krajů jenom tři, v kterých voliči měli možnost výběru mezi třemi kandidáty. Mezi nimi je, ku podivu, okres tichorecký, naprosto nedůležitá oblast v kubánském kraji, tedy v kozácké republice. V 40 nebo 50 případech mohli se voliči rozhodnout mezi dvěma kandidáty (přesná zpráva nebyla vydána ani dosud), ale i to v okresích poměrně bezvýznamných. Ve více, než 1000 případech mohli kandidáti spát klidně, jakmile byli jmenováni, protože neměli žádného soupeře.

Ačkoli nemůžeme mluvit o volbách v západoevropském smyslu, přece bylo ovzduší plebiscitu aspoň tolik vzrušující, jako ovzduší voleb v demokratických zemích. Parlamentní demokracii zajímá, kdo byl zvolen. V totalitních státech upíná se celý zájem k tomu, kolik občanů se zúčastnilo demonstrace totality. Stupeň úplnosti při této mobilisaci není politickým, nýbrž spíše vojensko-strategickým zjevem.

S tohoto hlediska je mobilisace ruských občanů v den plebiscitu 12. prosince skutečně obrovský výkon. Z 93.6 milionů lidí, vyzvaných k hlasování, splnilo úkol 90.3 milionů občanů. Aparátu se podařilo dostat do pohybu 96.5% dospělého obyvatelstva.

Nemáme důvod, abychom nedůvěřovali úředním sovětským zprávám. Některá detailní čísla znějí však přece trochu fantasticky. Tisková kancelář „Tass“ sděluje na příklad, že v Moskvě volilo 2,715.985 lidí z 2 milionů 739.783 občanů, oprávněných k „volbě“. (Ústava neukládá při tom vůbec žádnou volební povinnost.) To znamená, že doma zůstalo jen 23.798

osob, asi 0.8%. Statistiky však dokazujú, že v každom inom veľkom meste na svete chýbalo pri voľbách viac, než 8 osob promille. Víc jich zůstalo doma i tehdy, když šlo o každý hlas, a to prostě z technických důvodů.

Výkon Moskvy není ojedinelý. V Minsku zůstalo doma jenom 9 osob z tisíce. V Charkově volilo 99% občanů. Ale ještě větší účtu vzbuzují mobilisační výsledky ze zapadlých krajů, které i v roce 1937 byly ještě většinou zemědělské. Uvažme ohromné vzdálenosti, nedostatek měst, rozervanost území. A přece i tam dosáhla volební účast úžasných výsledků:

v azerbejdžanské sovětské republice	95.5%
v Uzbekistanu	93.5%
v tadžické sovětské republice	94.6%
v kirgizské oblasti	93.1%
v arménské sovětské republice	95.2%
v Gruzínsku	95.9%
v turkmenské republice	95.3%
v kazakstanské oblasti	93.9%

To nemá příkladu. V Londýně, v Paříži, v Praze a v Bruselu nelze docílit takové účasti ani při nejosudovějších voľbách, a to prostě z technických důvodů: příliš mnoho voličů umírá totiž i v takový den, rodí děti, nebo leží v nemocnici. Můžeme si myslet o ruských věcech cokoli, ale nikdo nemůže popírat, že plebiscit z 12. prosince 1937 byl organizační a strategickou operací, která si zaslouží veškeré účty. Svět ví dobře, co to znamená.

Kandidatura 1143 poslanců nejvyššího sovětu byla veřejná. Byli kandidováni zásadně a bez výjimky na veřejných shromážděních. Předsednictvo schůze předložilo návrh, aby soudruh X. byl jmenován jako jediný kandidát. Hlasovalo se veřejně, zvednutím ruky. Je zajímavé, že při tomto hlasování vyslovilo se proti návrhu poměrně málo účastníků. 12. prosince 1937 hlasovalo pak pro ně 89.8 milionů lidí. Mimoto bylo 636.808 „neplatných hlasů“, protože se voliči nepustil technického omylu. 7 promille — to je docela obvyklý průměr. Dalšíh 632.074 hlasů pozbylo platnosti proto, že voliči škrtili kandidáty. 7 lidí z tisíce zřejmě nepochopilo, co se od nich žádá, ale ani to není zarážející číslice. I v západní Evropě najdeme mezi tisícem lidí 7 osob, které věc nechápou.

Plebiscit skončil tedy, celkem vzato, pro sovětskou vládu obrovským úspěchem. „Volby“ z 12. prosince 1937 nemůžeme sice považovat za politický akt, ale nemůžeme přejít mlčením skutečnost, že plebiscit měl asi hodnotu velkých vojenských manévřů. Byl v určitém smyslu zkouškou pro případ jiné, vážnější mobilisace. Sovětská vláda dokázala, že ovládá celé obrovské území organizačně i propagačně.

Rozhodnutí vykonat volby není náhodnou náladou všemocného muže. Totalitní vláda může se dovolávat vlastního aparátu proti lidu, nebo lidu proti aparátu. Ale nikdy nemůže nastat vzduchoprázdno. Když se vedení rozhodlo likvidovat stranickou tradici nejen ideologicky ale i fyzicky, byl pokus o „demokratisaci“ dosti nutný. „Demokratisace“ nevyplývala z myšlenkové sympatie k demokracii, nýbrž z antipatie vůči tradičním kádrům bolševické strany. Všechno další probíhá se značnou důsledností. Buď dojde k faktické účasti širších lidových vrstev na správě státu, anebo ke vzniku docela nového, vládnoucího

kádru. Každý vidí, že druhá varianta uplatňuje se mnohem silněji. Ale ruská realita obsahuje ve svých hloubkách i druhou možnost. Která převládne na konec?

To závisí na tom, stoupne-li nebo klesne v Evropě válečné nebezpečí. Zvětší-li se napětí, pak bude moci aparát spoutat probuzenou aktivitu mas pod přesvědčivou záminkou, že stát potřebuje disciplíny. Zmenší-li se evropské napětí, pak snad může probuzené zpolitování ruského lidu postupně změnit dosavadní plebiscitní formu účasti na politickém životě ve vážnou rozpravu mezi různými koncepcemi o vedení státu. Ať už si autoři nové ústavy mysleli cokoli, o dalším vývoji nerozhodují sami.

Plebiscit z 12. prosince 1937 nezjednáva sice definitivní jasno o tom, jakými cestami půjde Rusko v budoucnosti, ale ujasňuje, jakou cestou by chtěla jít vláda. Hlavní vysvětlení podává listina 1143 členů nejvyššího sovětu.

214 poslanců jsou administrativní státní úředníci. 111 členů jsou vojáci z povolání (mezi nimi 28 generálů a jenom 6 vojáků s nižší hodností, než poručík). 60 poslanců jsou úředníci „lidového komisariátu pro vnitřní správu“, což je úřední název pro GPU. 204 poslanci patří k úředníkům vládní strany. Tento blok přímých státních úředníků tvoří tedy polovici nejvyššího sovětu (589 z 1143).

220 poslanců patří k zemědělským kolchozům. 123 členů uvádí listina jako zástupce průmyslového dělnictva. 56 poslanců figuruje jako zástupci intelektuálních povolání. 30 členů jsou technické a inženýři. Tento „civilní“ blok má tedy 429 členů z 1143. (Sociální profil ostatních 120 poslanců není dosud známý.)

O výběru poslanců nerozhodovala ovšem náhoda, ale cílevědomá vůle. Její směr je jednoznačný:

Pro případ, že zásadní usnesení učiní nejvyšší sovět a nikoli politbyro, je postaráno, aby nemohl nikdy rozhodnout proti intencím státního aparátu. V nejvyšším sovětu neexistuje prostě většina proti exekutivě. Žádná z hlavních vrstev obyvatelstva nemá ovšem většinu sama, ale matematicky je vyloučena také koalice dělníků, sedláků a městské inteligence. V každém případě převládá skupina přímých státních úředníků, bez které v nejvyšším sovětu není možná žádná většina. I tato skupina je odkázána buď na spolupráci vesnice nebo na spolupráci městských zástupců (pokud ovšem v nejvyšším sovětu přichází vůbec v úvahu parlamentní většina. (Blok státních úředníků může učinit to i ono. Doplnění se může měnit. Hlavní pilíř stojí však pevně: exekutiva.

Leninská diktatura je likvidována a strana decimována. Ale příroda netrpí nikde prázdny prostor. Úlohu politické strany převzal administrativní státní aparát, který sám diriguje a rozhoduje. S demokracií má to ovšem právě tak málo společného, jako dřívější diktatura bolševické strany. Vedoucí kádry komunistické strany nebylo možno likvidovat bez výzvy k anonymnímu davu. Taková výzva může mít plebiscitní nebo demokratickou formu. Vláda se rozhodla pro plebiscit. Ale společenská realita sovětského Ruska obsahuje velmi mnoho možností sociálního a politického diferencování. Zvětší-li se, jak jsme řekli, napětí v Evropě, pak se zvětší také všemocnost aparátu. Zmenší-li se napětí, pak může vést spo-

lečenské diferencování v sovětském Rusku k demokratickým formám politického života.

V obou případech jde o proces, který má světový a historický význam — pokud máme na mysli sovětské Rusko. Pro evropské filiálky Kominterny znamenají však obě varianty zánik bezvýznamnosti. Upevní-li se plebiscitní všemohoucnost státního aparátu v sovětském Rusku, pak ztratí komunistické strany poslední legitimaci zúčastnit se boje proti totalitnímu fašismu. Dojde-li v SSSR k demokratisaci v evropském smyslu, pak se evropské expositury Kominterny rozpadnou, protože ztratí poslední kousek páteře, když už dnes úplně likvidovaly původní ideologii: nebudou mít totiž ani náboženskou potřebu, aby byly dirigovány a podřízeny „jako jeden muž“.

Dalšího vývoje v sovětském Rusku zúčastní se celý svět natolik, jako se účastní zemětřesení a vichřice, revolucí a všech ostatních živelných událostí. Dotýkají se nás všech. Nad Kominternou přešel už život dávno. Co z ní ještě zůstalo, budí jen trapný dojem zbytečnosti.

František Novotný

poznámky

Německý účet zisku a ztráty

Naši Němci nacistického zabarvení rádi dokazují světu, že jsou utlačováni, že se jim vede špatně, že vláda pro německé kraje, které podle jejich názorů platí neúměrně vysoké daně, nic nedělá, a tak prý v žádném německém kraji není vidět zisků přiměřených obětem, které německé obyvatelstvo státu přináší.

Jednou už musí být vyvrácena legenda, že německé kraje platí poměrně více daní, než české a slovenské. Daňový výnos okresu není závislý jen na jeho vlastní produkci. Má-li se zjistit, odkud pochází, musí se zkoumat, jaký je základ místní produkce, odkud jsou výdělečné podniky zaměstnávány, kam se zboží prodává a odkud se kupuje, zkrátka, jaké „národnosti“ jsou peníze, které tvoří místní důchod. Platí-li krkonošské okresy větší daně než okresy na Českomoravské vysočině, vděčí za to penězům, které přivezou čeští turisté z nížin, zejména z Prahy, a platí-li v tom či onom průmyslovém odvětví více daní němečtí průmyslníci, je to proto, poněvadž mají většinu tohoto průmyslu, která dostává opět poměrně větší část státních a jiných veřejných dodávek, než česká menšina. O „národnosti“ důchodů a z nich vybíraných daní nerozhoduje přece nahodilá národnost vlastníka výrobních prostředků. Čistě německý daňový výnos je pro území tohoto státu pojem tak neurčitý, že se rozplyne každou analýzou zdroje důchodů německého obyvatelstva. Rozborem daňových výtěžků jednotlivých německých celků se snadno dokáže, že jedině v agrárních krajích by se dalo mluvit o ryze německém zdroji daní a dávek, poněvadž jak půda, tak trh je německý.

Nestranný pozorovatel ani nepotřebuje číselných rozborů, stačí mu pohled na mapu a zeměpisné rozložení německých okresů, aby se přesvědčil, že německé průmyslové kraje jsou zrovna tak málo soběstačné, jako lázeňská města s okolím a okresy, žijící z cizineckého ruchu. Vzájemná hospodářská závislost českých, německých a slovenských okresů na sobě je patrna již ze železničních a silničních spojů, ze sídel úřadů, úvěrních ústavů atd.

Nezávidíme německým krajům jejich lepší silnice, které by si nebyly mohly postavit ze svých vlastních prostředků, ani krásné veřejné budovy a dláždění, ale přece nám není lhostejno, že leckterý český kraj s lepším daňovým výnosem musel na své dobré silnice a jiné veřejné investice čekat jen proto, že z důvodu lázeňského a turistického ruchu dostal přednost německý kraj.

Naším Němcům nejde však jen o část administrativy a veřejných investic, která by odpovídala domnělé kvotě place-
ných daní, oni se domáhají ještě zvláštních výhod a opětovně

žádají více, než by jim za každých okolností, podle jakkoliv vypočtených kvot náleželo. První takový požadavek byla státní sanace hospodářství německých spořitelů a obcí, které se dostaly do potíží nesmyslným upisováním válečných půjček ještě za rakouského režimu. Nešlo o nezaviněné ztráty, i tuto legendu je třeba vyvrátit, vždyť způsob, jakým němečtí „národohospodáři“ podporovali financování poslední války, byl i se stanoviska rakouské finanční politiky buď úžasně hloupý, nebo přímo zločinný. I hloupost se musí zaplatit, a když německé ústavy nechaly upisovatí vědomě milionové částky na rakouské válečné půjčky, které obratem lombardovaly u cedulové banky, lidi bez krejcaru v kapse, obecní metaře a invalidy požívající dobrodiní veřejné chudinské péče, nelze mluvit o nezaviněných ztrátách.

Naši němečtí spekulanti počítali už za války s určitým poklesem kupní síly staré koruny. Věděli, že se v cedulové bance tisknou bankovky bez úhrady, že se bez jakékoli kontroly budou tisknout dále, a z toho mylně usuzovali na nastávající nadbytek kapitálu a pokles úrokové míry. Nemůže se jim míti za zlé, že neznali neblahých následků inflace a že prostě věřili, že rozmnožený oběh bankovek se projeví nadbytkem kapitálu a poklesem úrokové míry. Domnívali se, že vysoké zúročení válečných půjček požene kurs nad pari, a oni že přijdou k lacinému výdělku. Nebylo to žádné vlastenectví, které vedlo k nemírnému upisování a současnému lombardování válečných půjček, byla to naivní spekulace, která zklamala. Vývoj nedal prostoduchým teoretikům za pravdu, a najednou se octly německé spořitelny, obce, které za ně veškerým jméním ručily, záložny a jiné úvěrní ústavy, které s nimi obchodovaly, a hlavně vkladatelé, před prázdnymi pokladnicemi. Po převratu se vklady, se stanoviska spořitelny pasiva, proměnily v Kč, kdežto aktiva tvořily nanejvýše dubiosní válečné půjčky. Nebylo jiného východiska, než moratorium, čímž ovšem byla v postižených krajích přerušena další tvorba kapitálu, poněvadž podnikavost byla ochromena dočasnou nelikvidností úspor, které tvořily vklady. Ale i když konečně došlo k zhodnocení válečných půjček československými zákony, bylo k němu třeba opět peněz, kterých v německých krajích nebylo. Zbytky svých úspor ztratilo německé obyvatelstvo opět v nešťastné spekulaci, a sice s markou a rakouskou korunou. Nezbyvalo nic jiného, než požádat o peníze stát, který je skutečně dal za neobyčejně výhodných podmínek.

Sanace je již zapomenuta, nelze ani přesně říci, kolik set milionů stála, ale je dobře ji našim Němcům trochu připomenouti v době, když většina z nich potírá německý aktivismus. Sanace zkrachovaných německých obcí a spořitelů byla cena, kterou stát zaplatil za německý aktivismus. Jakmile sanace byla zajištěna, vstoupili Němci do vlády. Musí se spravedlivě zdůraznit, že vůdci stran, které za sanační akcí stály, dožili své slovo a hájí do dnešního dne aktivní účast v politice, které se sami nevzdali. Ale mnozí z těch, kdo od státu peníze vzali, kdo byli státem zachráněni před úpadkem, jimž stát vrátil ztracené vklady, plují dnes v nacistických vodách a podřívají důvěru v poctivost německých politiků, jimž vděčí za to, že vyvázli se zdravou kůží z pohromy, kterou sami zavinili.

Není pravda, že při sanaci německých spořitelů a obcí šlo jen o normální povinnost státu, uznati alespoň částečně válečné půjčky, jak se v německých protiaktivistických kruzích s oblibou hlásá. Dokonce nešlo o jakýsi mravní závazek podle hesla, když nás zde chcete mít, tak nám musíte umožnit existenci a nesmíte využívat svízelné situace, do které jsme se náhodou, bez vlastního zavinění dostali. Naopak, při sanaci se nejednalo o normálním uznání válečných půjček, které by bylo platilo pro celý stát, nýbrž o zvláštní akci, která vynesla postiženým dar, na nějž neměli nejmenších nároků. Mnozí z těch, kdo jsou ministru Spinovi a jeho politickým spolupracovníkům osobně zavázáni k díkům, že nepřišli o své poslední úspory, jsou dnes nejuživějšími politickými odpůrci nejen jejich, ale i státu, kterému by měli být vděční za to, že zabránil krachu spořitelny, který by byl strhl všechny německé záložny, obecní podniky, soukromé ústavy a úplně ozebračil německé obyvatelstvo našeho státu. Českého a slovenského obyvatelstva se věc vůbec netýkala, nebylo v ní zaangażováno ani korunou.

Tato první sanace německých spořitelů a obcí však nestačila. Hospodařilo se dále tak lehkomyšlně, že zkrátka došlo k nové sanaci, jejíž výsledkem bylo zřízení Ústřední banky československých spořitelů, která vznikla tím, že česká banka musela převzít německou banku, která byla před konkursem. Opět přijali Němci z ruky státu sta milionů Kč,

na které neměli žádného nároku. V německých spořitelárnách nebyly však jen peníze německých aktivistů, a stoupenci pana Henleina se těchto peněz, které přece byly více méně milodarem, nezřekli.

Tato záchranná akce nebyla však poslední. Do konce tohoto roku má být státem převzato umorování a úrokování dlouhých samosprávných svazků. V Cechách bude převzato přes 1½ miliardy Kč, na Moravě skoro ¼ miliardy Kč, na Slovensku, kde samospráva neměla ještě dost času k nadělení dluhů, asi 100—160 milionů Kč. Z těchto peněz připadá na německé obce a okresy plná kvóta, vypočtená podle počtu obyvatelstva. I když je částka, připadající na německou samosprávu, spravedlivá, přijímají německé obce a okresy z ruky státu opět dary na zaplacení svých dluhů. Nejsmutnější je, že část těchto dluhů vznikla jednak financováním protistátních agitací, jednak ze spekulací, ke kterým se dali naši Němci svést svou ničím neodůvodněnou nevěrou ve svůj vlastní stát.

Nikdy nebude možno zjistit, co stály naše německé spoluobčany nezdařené spekulace, spočívající na důvěře v rakouskou korunu a německou marku, co je stála srdečná účast v německém náporu proti francouzskému franku, který skončil katastrofou rakouských kreditů a německých D bank. Vklady, které mizely z německých peněžních ústavů, se rozplynuly v těchto spekulacích. Dokazují-li němečtí statistikové, že tvorba kapitálu v německých krajích nepokračovala stejným tempem, jako v českých, měli by uvést také důvody, proč se tento poměr zhoršil. V poslední době prošla světem několikrát vlna důvěry v německou marku i v německé hospodářství, a vždy to znamenalo ztráty. Volání našich německých spoluobčanů po spolupráci s Německem, by znamenalo svázání osudu naší měny s osudem německé marky. Jisté je u nás dobrá vůle zlepšit nejen politické, ale i hospodářské vztahy k Německu. Dokud si však Německo opatřuje zahraniční kapitál zadržováním platů do ciziny, je každé jednání neobyčejně ztíženo.

Následkem nešťastných německých spekulací klesá daňový výnos německých okresů pod průměr, a při depurační akci byly německým poplatníkům odepsány daně v mnohem větším rozsahu, než odpovídá státnímu průměru. Naši němečtí spoluobčané si nemohou stěžovat, že by byli zkráceni při poskytování státních garancí, ať exportních či jiných. Kvóta na ně připadající je vyšší, než průměr.

Všechny snahy státu o pomoc jsou ovšem marné, vrhnou-li se naši němečtí spoluobčané znovu do spekulací, zřejmě nedovolených, ale přes všechny zákazy lehce proveditelných, které spočívají na nové důvěře v německé hospodářství. O tom, co dokáže nový německý hospodářský diktátor Göring, se vypravují již dnes divy. Důvěra německých obdivovatelů německého režimu v cizině je větší, než v Německu samém. Až se spekulace zřítí, přijde se zase s nářkem ke státu, aby pomohl. Bylo by dobře, už dnes prohlásit, že každá další pomoc je vyloučena.

B. Palkovský.

Remunerace

Prosinec je ve státních úřadech měsícem, kdy se čeká na remunerace. Nadělají vždy hodně zlé krve. To hlavně proto, že jejich výše je závislá na celé řadě okolností, mezi nimiž výkon, práce státního zaměstnance bývá často na místě posledním. Malý centrální úřad (abychom uvedli příklad) může dávat daleko větší remunerace, než resort personálně hodně rozsáhlý; a tak někde se remunerace počítají v desetikorunách, jinde v tisících. A zase záleží na tom, jak v kterém úřadě už celý rok počítají, aby „bylo na remunerace“. Jsou lidé v presidích, kteří se dovedou o „svoje lidi starat“. A jsou zase jiní, kterým stačí jejich kariéra, a další kariéru si nechtějí ohrozit tím, že by se příliš exponovali za svoje podřízené. Jsou úřady, kde na remunerace „zbude“, a jsou jiné, kde se musí na nich hodně šetřit. Není jednotného měřítko, není tu společné měřítko pro všechny.

Remunerace státních zaměstnanců — i když jsou v řadě případů velmi malé — dělají dohromady velké peníze a výsledek? Zvýšený pocit nespravedlnosti. Bylo by potřeba jedinou rozhodnout, mají-li být tyto remunerace úměrné platu — to by znamenalo pomalý návrat k třináctému služnému — či mají-li být měřítkem a vyjádřením kvalifikace a práce. Až dosud nejsou vypláceny ani podle jedné, ani podle druhé zásady. Představte si, jak smýšlí státní zaměstnanec u podřízeného úřadu, který dostane několik desetikorun remunerace a dozvídá se — i když tu často pracuje fantazie, která dovede rychle násobit — o tisícových a desetitisícových remuneracích v centrálních státních úřadech; jaký je výsledek?

Republiku stojí remunerace velké peníze, v úřadech je velká nespokojenost. A doznejme: pohoršení přichází často shora. Zatím co drobní státní zaměstnanci nemají nic jiného, než svůj plat, mají vyšší státní zaměstnanci často velké — vedlejší příjmy. Snad o tom úsporná a kontrolní komise již jednala, a bylo by dobře, aby se stále a stále k tomu vracela. Musili se státní zaměstnanci podepisovat, aby dostal svých 2.40 Kč za druhou jízdu tramvají, když má odpolední službu, bylo by jen spravedlivé, aby parlamentní úsporná komise si všimla vysokých vedlejších příjmů státních zaměstnanců s vyššími platy, zejména tam, kde jde o práci, která vyplývá z jejich úřední agendy a — často je vykonávána v jejich úředním čase. Bývá to totiž tak, že tyto vysoké vedlejší příjmy mají jen ti, kteří mají čelné místo ve státní administrativě a tím už platy dosti vysoké. Tu by bylo možno opravdu šetřit a získat peníze pro takové remunerace, které by byly opravdu spravedlivé. Dnes — ať jsou vysoké nebo malé — zvyšují v státní administrativě — za státní peníze — pocit nespravedlnosti. A to není na prospěch věci.

V. Gutwirth

Protektce a intervence

Zdánlivě a někdy i skutečně není na tom nic špatného, když zadatel o místo nebo jinou věc shání přímluvu vlivných osobností. Doporučení neznámého žadatele známou seriosní osobností může být rozhodujícímu činiteli i vítané. Přímluvil-li se za příznivě nebo rychle vyřízení dobré věci není také nic špatného, stejně tak jako vyhověti přímluvě, pokud se tak nestalo na úkor práva a spravedlnosti. Při i d e á l n ě uspořádaných právních poměrech by byly všechny přímluvy a zákroky zbytečné. Pokud tomu tak není, je třeba se se zmíněnými zásahy smířiti, jmenovitě v demokracii. Jsou mnohdy i prospěšné jako pobídka nebo korektiv. Přesahují-li však naznačenou mez přípustnosti, jsou nezdravé a velmi škodlivé.

Je známé, že se u nás nadměrně rozšířilo politické protekcionářství a intervence právě tohoto druhu. Méně je už známé, jak zhoubně to působí ve státní administrativě a státních podnicích.

Příslušnost k politické straně z jiných důvodů než ideových není řídkým zjevem. Překvapuje až, že si politické strany neuvědomují, jak špatného materiálu tu používají ke stavbě a jak snižují tím ideovou hodnotu politického stranicví vůbec. Bohužel, přispívá to i k úpadku obecné mravnosti, neboť lze pozorovati, že osoby, dosahující politickými vlivy hmotných výhod, neztrácejí většinou na vážnosti. A tyto příklady nejen že táhnou, ale často i nutí k následování, chce-li se postižený uchrániti před poškozováním. U člověka mravně založeného je to těžký problém. Ale i když rozhodnutí je ve shodě s mravními zásadami, zůstává zatrpklost, vědomí křivdy a zpravidla i hmotné poškozování, což nikterak nepřispívá k dobré pracovní kondici.

V soukromých podnicích je protekcionářství omezeno nezbytností výnosu podniku. Osobní nebo věcné výhody poskytnuté z tohoto titulu jsou na újmu soukromého podnikatele. Je-li škoda tím vzniklá nahrazována jiným způsobem, jde o vyloženou korupci. Jinak nelze proti protekci v soukromých podnicích nic namítati, ledaže by se vynucovala hrozbou poškozování.

Ve státní administrativě a státních podnicích není však nezbytností výnosu. Substance státu není tak konkretisována jako v soukromých podnicích. Při jeho rozsahu škody zdánlivě zanikají, protože mnohdy nejsou dost hmatatelné. Hájení státních zájmů v běžných administrativních věcech spočívá téměř úplně na mravním charakteru a vědomí odpovědnosti rozhodujících úředníků. Tyto vlastnosti veřejných úředníků jsou sice dostatečnou měrou vyvinuty, ale intervencemi jsou otrásovány a podlamovány. Jde tu zejména a v největší míře o zákroky ve věcech personálních.

Skoro před každým obsazením místa, povýšením, povoláním k vyšší instanci a pod. nastává příboj intervencí. A neomezuje se někdy ani na stranické příslušníky. Tvoří se kliky z příslušníků různých politických stran, jejichž členové se navzájem podporují a jsou takto chráněni nejen proti ev. změnám ve vedení resortu, ale i proti výtkám politického stranicví. Je-li rozhodujícím činitelem úředník, jenž je protektorem (třeba politické straně) zavázán, nemůže dobře odporovati. Je-li rozhodujícím činitelem úředník nezávislý, brání se, ale někdy musí ustoupiti. Má-li sám ještě snahu dosáhnouti vyššího místa nebo dostluhuje-li, je povinnější, aby si sám zajistil přímluvu nebo aspoň neutralitu, nebo aby se uchránil pensionování.

Protektoři si snad ani neuvědomují, jaké zhubné následky má v personálních věcech protekce a její důsledek neobjektivita. Neschopnost úředníka projevuje se na vyšším místě markantněji a trvá po celou zbývající jeho služební dobu. Vznikají tu škody, které nelze vůbec zhodnotit. Představení jsou proti závadám téměř bezmocni. Pokusí-li se o zákrok, narazí na odpor a třeba je jim předložena i politická zautajost. Práce vázne; nelze ji včas a dobře zdolat. Kolegové, přítelzíeni práci, si uvědomují, že politická legitimace je více hodnocena než poctivá práce a odborná způsobilost.

Vady, nedostatky a chyby státních úřadů a podniků projevují se často i ve veřejnosti. Trpí jimi stát jako celek, i občanstvo. Bývá na ně proto právem poukazováno a žádána náprava. Činí tak zpravidla ti, kdož je svými zmíněnými zákroky zaviniili nebo aspoň spoluzavinili. Neuvědomují-li si toho, je to jen polehčující okolnosti, ale nikoli omluvou.

Vědecké řízení práce hlásá zásadu: pravý muž na pravé místo. Jedině, je-li takto disponováno se zaměstnanci, lze očekávat maximální pracovní výsledek s minimální námahou. Nemáme nadbytek kvalifikovaných zaměstnanců a chybí proto dvojnásob každý, kdo není na místě odpovídajícím jeho schopnostem. Je-li pak na místě odpovědnějším zaměstnanec méně schopný, je to ještě větší ztrátou.

Nedostatku kvalifikovaných zaměstnanců nutno čelit výchovou, výcvikem a povzbuzováním osobní iniciativy. To je však možné jen za předpokladu, že tuto lepší kvalifikaci zhodnotíme a využijeme, t. j. že místa budeme obsazovat podle schopností žadatelů a nikoli podle protekce.

Státní zaměstnanec

Autobusy československé

V podrobné politické debatě v rámci rozpočtové rozpravy v poslanecké sněmovně upozornil posl. Richter, že branný výbor za stav naší motorisace nechce vzít odpovědnost. Upozornil dále na slova senátora Klofáče, který napsal, že situace našeho motorismu je opravdu katastrofální a že podiváme-li se, co se děje v Německu a všude jinde, i v Rusku, patříme všichni na lavici obžalovaných, protože jsme nekonali povinnosti a zaviniili tuto těžkou krizi motorismu.

Lidé, kteří mají někde mezi svými dokumenty vůdčí list a ve svých vzpomínkách nelíbí zážitky na ztracených pár tisícirovek, které zmizely nenávratně, když prodávali své maličké motorové vozidlo a lidé, kteří procestovali pěkný kousek světa, tak celou Evropu a kus Ameriky, mají aspoň maličké právo, aby přičinili trochu poznámek k tématu, které je u nás chronické a pevně jako devisové předpisy v poměru k cestování. Čtenáři této revue patří většinou do kategorie lidí, kteří klapky na očích snášejí velmi neochotně a přes všechno úsilí, které směřuje proti tomu, přec jen poněkud znají cizinu. A kteří čs. dopravu považují za naprosto nevyhovující současným potřebám kulturního státu.

Nebudeme psát o tom, zdali si může akademicky vzdělaný muž s desítiletou služební dobou opatřit a hlavně vydržovat motorové vozidlo na 4 kolech. Je to jasno každému. Ale zmíníme se o motorových vozidlech pro hromadnou dopravu, která se pohybují po čs. silnicích.

Kdo viděl normální autobus v pokročilejších státech, ví, oč vlastně jde: čs. autobusy jsou bytelné dělaná, těžká monstra, dostatečně vysoká a určená pro pasažéry, zejména k stání. Mají totiž sedadla jen jakoby mimochodem a to kolem dokola jako v zprostředkovatelné práci pro služebné. Cestující mají pěknou vyhlídku dívat se druhým pasažérům buď do obličejů nebo na kolena. V každém případě pak se lišíme od autobusů zahraničních, kde sedí všichni cestující ve směru jízdy. V tomto ohledu se valně neliší ani autobusy soukromé, nehledě k tomu, že jich je pramálo. Vysoké zdanění nutí naše autodopravce, aby vůz obsadili, jak je vůbec fyzikálně možno. A tak tam stojí lidé namačkání jako kompaktní hmota živého materiálu, který bez reptání snáší utrpení, jež by jinde civilisovaný tvor nikdy nesnášel. Viděl jsem autobusy (soukromé), které měly asi 16—18 míst k sedění, ale bylo tam namačkáno asi 52 lidí!!! Kdyby je člověk nepočítal při vystupování, nikdy by to nevěřil. Měl jsem původně v úmyslu oznámit příslušného autodopravce k potrestání, protože naprosto nepřijatelným způsobem přetěžoval vůz, který jezdil na lince oplývající svahy, zákrutými a přejezdy přes trať. Dověděl jsem se, že by pak musil značně zvýšit jízdné, protože kalkuluje na plně obsazení. A že by to pak musel zrušit docela, protože sebenepatrnější zvýšení jízdného mělo by v chudém kraji jediný výsledek: lidé jezdili by na kole nebo chodili pěšky. Několik mladých studentů si ze

šetřnosti takto získalo srdeční vadu z jízdy na kole v únavném terénu — tedy také rub práce pro brannost národa. A tak jsem se denně díval, jak z vozu na rozsypání vystupuje neuvěřitelně veliký dav lidí, který normálně nepřiveze ani normálně obsazený vlak. Z nádraží při příjezdu vlaku, který tam končil svoje putování a měl 7 obsazených vozů (jeden z nich byl ovšem prázdný vůz II. třídy) vystupovalo ani ne polovina onoho počtu lidí! Když to vidíte každý den a když pak o prázdninách poznáte zase zcela jiné obrázky v Anglii, jste nutně provokováni k tomu, abyste tyto podivné věci sdělili svým spoluobčanům.

Jak je to v Anglii: V žádném autobusu se nesmí stát. Jen v dolní části londýnského autobusu a jen v některých hodinách denních a jen 5 lidí v celém autobusu pro 50 až 60 sedících osob! Viděl někdo čs. autobus pro 50—60 sedících osob? Je to několik zcela ojedinělých vozů naprosto neslychané délky a nemožné už proto, že mohou jet jen po některých silnicích a ne všemi městy; nemohou se totiž zatočit kolem normálního rohu. Snad bude ještě příležitost podrobněji se zmínit o tom, v čem nás může Anglie naučit velmi mnoho. Prozatím jen konstatujeme, že čs. autobusy, které jsou určeny jen pro jednu čtvrtinu sedících pasažérů, nemohou vůbec vyhovovat.

Další kapitola je velmi bolestná: čistý vzduch. Také v tomto směru mají státní autobusy primát. Pokud byly zavedeny k tomu, aby cestujícím co možná nejvíce zhnusily cestování autobusem, musí se po pravdě říci, že se jim to podařilo v celém rozsahu. Cestující, který neměl to štěstí, aby se projel autobusem v cizině, neuvěří, jak nesmírně veliké jsou tyto rozdíly mezi motorovými vozidly. Čs. státní dráhy samy uznaly, že cestující v autobuse nebo v motorovém voze ČSD, velmi snadno ze zkaženého vzduchu zvrací. Tento smutný fakt je však naprosto neznám na př. v Anglii, Švédsku, Německu, Francii. Naše dráhy dokonce vydaly zvláštní výnos, aby cestující, kterému ze zkaženého vzduchu v autobusu je nevolno a zvracel by, nebyl za to pokutován.

V Anglii jsou všechna okna v autobusech stahovací a je ponecháno na vůli všem cestujícím, aby si otevřeli každý svoje okno podle přání. A tak tam jezdí autobusy, kde jsou po obou stranách otevřená okna a nikdo si netroufá ani pomyslet, že by to někde mohlo být jiné. Je zcela pochopitelné, že takový cestující nemůže vůbec cestovat autobusem čs. státních drah. U nás jsou totiž okna buď pečlivě zatmelená nebo sice k stahování, ale nestahují se. Když je největší vedro, průvodčí, pokud je vyzván cestujícími účtyhodného stáří, pootevře asi 5 cm jedno okno a při zvláštním štěstí dvě. Víc jich pootevřít nelze a dokonce ne na obou stranách. Někdy se otevře kousek střechy, ale na vánek se smíte jenom dívat okny a jedete zase jako v kleci. Rovněž ventilace při zavřených oknech v deštivém nebo zimním období je v Anglii naprosto dokonalá. Vždyť se na př. na horní palubě angl. autobusu i kouří a nevádí vám to zdaleka tolik, jako když ve vagoně čs. drah zahájí činnost jediný fajfkář! U nás jsou sice v autobusech a vagoněch předměty, které by pro svůj tvar mohly být považovány od nemístných idealistů za ventilace, ale jsou pečlivě ucpány starými novinami, lepenkou a hadříky i když není valně nebezpečí, že by vůbec fungovaly. V čs. autobusu je pak ovšem takový vzduch, že nikoli jen zvláště citliví lidé, ale i mnohý normální cestující snadno reaguje na to nevolnosti.

Abychom shrnuli, co vlastně potřebujeme: koupit jeden starý autobus anglický, třeba jen nízkou charabanku, a udělat podle ní typ čs. Aby se nelezlo do zbytečné výšky, aby se daly otevřít všechna okna, aby se tam pořídily účinkující ventilace, aby se nařídilo šoferům, že ve voze musí být čistý vzduch a že jsou za to odpovědní. A dál, aby v autobusu nesmělo být víc stojících osob než desetina celkového počtu pasažérů! A to by byl první krok k tomu, aby také naše vozy měly sedadla ve směru jízdy. Ovšem bylo by také třeba zákonných úlev pro majitele autodopravy a stejně přísného dohledu, aby byly dodržovány předpisy, o nichž jsme se zmínili.

J. M.

Plynové masky

Pohled na plynové masky není hezký. Připomíná stále onu slepou uličku, do níž se dostalo lidstvo. Počítá se s tím, že každý z nás — ať za svoje peníze nebo z veřejných prostředků — bude musit mít plynovou masku. Ale kdo je vyrábí a prodává? Soukromé firmy.

V denním i odborném tisku byla již řada článků, které kritisovaly typy masek a rozebíraly otázky, jsou-li naše masky dokonalé, odpovídají-li technickému vývoji. O tom mohou rozhodnout jen odborníci. Ale laikové mají nepříjemný dojem, že se tu jedná o konkurenční boj několika firem, při kterém

K o n s u m e n t e x o f f o — veřejnost, která si bude musít masky kupovat — hraje toho třetího, který na vše doplatí. Bude-li povinnost mít masky a musí-li býti jednotlivé typy masek úředně schváleny a musí-li býti každá maska úředně zkoušena, pak by bylo jen rozumné, aby jejich celou výrobu převzal stát. Ti, kteří volají po postátnění zbrojařského průmyslu — aby jednotlivci nevydělávali na obraně státu — mají tu vhodnou příležitost uplatnit svoje dobré snahy: postarat se o to, aby výrobu plynových masek převzal stát. Ze by to stát nedovedl? Plynové masky nevyrábějí správní rady, ředitelé různých společností. Vyrábějí je inženýři, chemikové, kvalifikovaní dělníci; proč by tito lidé pracovali hůře, když by vyráběli přímo pro stát, než když jejich výrobky jdou ke konsumentům oklikou přes kartely, správní rady, ředitelské síně a předsíně, kde se jen výrobek zdrázuje, protože právě tu vzniká velká část rezie? Ze by naši vojáci nezvládli tento výrobní obor, když konsum je zajištěn, když typů bylo by málo a když soustředěním — dnes je výroba rozbita — dala by se snížit cena výrobku? Proč na plynových maskách musí vydělávat soukromníci?

V. G.

národní hospodář

Anketa o právní bezpečnosti

IV.

Lze poukázat na to, že dosud nebyl splněn slib, daný v § 86 ústavní listiny, podle kterého má býti zavedeno správní soudnictví, v kterém by byl zastoupen podle možností živel občanský a postaráno při správních úřadech o nejvydatnější ochranu práv a zájmů občanstva.

Tento slib byl opakován v určitém znění v § 6 zákona ze dne 29. února 1920, ve znění zákona ze dne 14. července 1927, o organizaci politické správy, ve kterém se praví, že správní senáty budou zavedeny zvláštním zákonem. Odsun zavedení správních senátů se v důvodové zprávě omlouvá tím, že občanstvo nezískalo dosud potřebného rozhledu v různých kategoriích veřejného práva. Součinnost obyvatelstva při rozhodování, praví dále tato zpráva, má-li býti řádná, účelná a hospodárná, předpokládá jisté znalosti a zkušenosti.

Pokud jde o země, počítá budoucí nová organizace se zemskými senáty, ze kterých by během času mohl býti vybudován zemský správní soud, který by převzal část činnosti nejvyššího správního soudu. § 93 téhož zákona odkazuje také zřízení okresních senátů na zvláštní zákon.

Nehledě k těmto mezerám, skýtalo by naše stávající zákonodárství dostatečnou právní jistotu. Důvodem, že tomu tak není, jest přílišná pružnost určitých zákonných norem, dále skutečnost, že volné úvaze je dán příliš široký okruh působnosti a že konečně zákony jsou pouze rámcovými a tudíž připadá materiální a autoritativní interpretace prováděcím nařízením a prováděcím výnosům. Následkem toho předstihla byrokracie mocensky již dávno zákonodárnou činnost.

Tento vývoj je podporován ještě nejasným textem, co se často vysvětluje tím, že jsou zákony většinou výsledkem politických kompromisů koalických stran. Než nejvyšší tribunály ve státě jsou s to svými výroky odstranit takové nedostatky a zlořády, usnese se již v téže materii nový zákon. Za takových poměrů v zákonodárné technice vyvíjí se povrchnost a zvláště ve výkladu podřízenými úřady a orgány.

Právní jistota jest ale současně závislá na sestavení koalice v parlamentu. Podle toho, jak se občan-jednotlivec staví k této koalici a jejím složkám, požívá více nebo méně ochrany orgánů státní exekutivy. To však znamená prakticky zesílení nebo zeslabení právní ochrany, t. j. právní nejistotu.

O dobrém úmyslu ujednání ze dne 18. února 1937 vedle prohlášení presidenta republiky a ministerského předsedy zajisté nikdo nepochybuje. Zároveň vidí však každý, že skutky právě nejnižších orgánů státní exekutivy se jim přičítají.

Doporučovalo by se proto, aby taková prohlášení byla interpretována prováděcími výnosy, v kterých by se nařizovalo podřízeným úřadům a orgánům, aby uvedené příkazy plnily. Pro případ neuposlechnutí a kontravence by musely býti stanoveny přísné sankce. Takové prováděcí výnosy by však musily býti ve svém úplném znění publikovány.

Právní bezpečnost dále ohrožuje v stoupající míře vzrůstající udavačství. Mimo případů zákonné povinnosti k oznámení měla by se zavést prakse, že úřad jest povinen současně učiniti proti udavači, pokud se týče při anonymním udání proti neznámému pachateli, trestní oznámení pro utržení na cti. Zjistí-li se šetřením nebo po provedeném řízení osvobozujícím rozsudkem, že udání jest zcela neopodstatněné, má býti provedeno vždy řízení pro utržení na cti. Takovýto námět není žádný novum. Byl praktikován během světové války v Rakousku, když se úřady nemohly jinak brániti návalu udání.

Vzhledem k ustanovení zákona ze dne 13. května 1936 o obraně státu, bylo by z důvodů právní jistoty žádoucí, aby orgány pověřené šetřením o státní spolehlivosti té které osoby, byly povinny, jasně a věcně odůvodniti podezření nebo posudek, který hlásí nadřízenému úřadu. Nemělo by býti základem hospodářsky tak dalekosáhlého rozhodnutí, jako jest odejmutí správy podniku, ztráta členství v společenských orgánech podniků a konečně ztráta zaměstnání vůbec, zprávy pochybného původu. Jest v zájmu státu a v zájmu míru, aby nebyl brán zřetel na relaci, která by na příklad hlásila o staříčkém řediteli továrny: „Že se sice o politiku nestará a žije o samotě. V zimních měsících však dochází jednou týdně do kavárny, kde hraje šachy s bývalým rakouským generálem. Podle mínění číšníků sympatizuje s henleinovci, což zakládá podezření státní nespolehlivosti.“

Že léta hospodářské krise nenechala nedotčeny základy právní jistoty, bylo by na první pohled omluvitelné. Říká se tomu právo nouzové. Nastanou-li však časy normální, musí se vše vynaložiti, aby byly následky porušení právní bezpečnosti odstraněny. Podaří se nám to na poli daňové morálky po různých depuračních akcích, kterými byla dotčena nejen zásadou depurace, ale spíše způsobem provádění?

Méně dalekosáhlé v důsledcích smí se považovati řešení otázky nucených organizací a jiných zásahů do hospodářství, aby uspořádány byly poměry výrobní neb odbytové cestou pouhého vládního nařízení. Přesto však nemohla a nemůže žádný z nás potlačiti pochybnost o právní jistotě, když uváží, že byla dotčena základní práva ústavní, týkající se vlastnictví, omezení výdělkové činnosti a práva koalického, o kterém pojednávají §§ 108, 109 a 114 ústavní listiny. Jest dostatečnou útěchou, že v tomto případě šla majorita zájmem ruku v ruce s vládou?

Právem zrovna nyní, kdy se podává ve sněmovně celá kytice nových daňových předloh, klade ct. redakce otázku o zajištění vydatnější právní bezpečnosti v oboru daňovém. Požadavek tohoto obsahu objevuje se dávno se všech stran čím dále tím hlasitěji. Kořen zla leží v rozporu publikovaných norem s často důvěrnými, vnitřními pokyny finanční správy. Zpravidla se poplatníkovi bere nebo ubírá to, co se uveřejněnými předpisy dalo. Takový způsob administrativy dává široké pole volné úvaze úředníka, která vede potom k bezohlednosti a zničení daňového pramene. Proto se musí žádati uveřejňování veškerých předpisů, též vnitřních bez výjimky, vybudování a aktivování stížnostní komise daňové a záruka proti lehkovážnému i úmyslnému porušení norem úředníky, bezpodmínečným zavedením kárného řízení. Jest základním omylem věřiti,

že lze docílití těch výsledků, kterých je nám s ohledem na mimořádné výdaje zapotřebí, bez souladu s poplatníctvem. Berní úředník budiž si toho vědom, že plní nejen úlohu administrativní, nýbrž též státnickou.

Nechci se však omezit na stížnosti. Jsem přesvědčen, že poznáním škodlivých následků právní nejistoty a dobrou vůlí k nápravě na všech stranách, která se jeví v první řadě ve snahách ministerského předsedy na znovunastolení právní jistoty, bude nám do budoucna opětně možné, uspokojivě zodpovědětí otázku: „Jsme ještě demokraté?“

Dr. Josef Kislinger,
generální sekretář Hauptverbandu
der deutschen Industrie.

Po mém soudu jest v našem státě, který jest skutečně státem právním, dostatečně postaráno o právní jistotu. To platí o meritu věci. Nelze to však tvrdit o formální stránce provádění práva. V tomto směru trpíme velice tím, že k uplatnění právních názorů příslušných instancí dochází často velmi pozdě, často v době, kdy domáhaný nárok příslušné instance soudní či administrativní pozbyl již praktického významu.

Tak na př. náš Nejvyšší správní soud jest jistě instancí přímo ideální. Jest také vybaven vynikajícími referenty, je řízen vzorně osobami, jež vynikají daleko nad průměr nejslavnějších soudců a právníků vůbec. Přesto dochází k rozhodnutí Nejvyššího správního soudu často až po třech, ba někdy až po čtyřech letech.

Tato nejvyšší správně-soudní instance za to nemůže. Při počtu ustanovených referentů není možno, aby tisíce a tisíce stížností bylo vyřizováno rychleji. Proto se také otázkou reformy Nejvyššího správního soudu zabývala Právní rada, zřízená při předsednictvu ministerské rady. Hned první předmět jejich porad vedl k uzákonění reformy Nejvyššího správního soudu, kterou bude praxi Nejvyššího správního soudu velmi ulehčeno, což jest přirozeně v zájmu obecně právo hledajícího.

Ještě oprávněnější byly stížnosti proti tomu, že správní úřady velmi pomalu vyřizují záležitosti na ně vznesené, zejména pokud jde o cestu instanční. V tom směru zákony naše neposkytují žádné ochrany. Zákony ty ukládají sice dotyčným úřadům povinnost vyřizovati ty které záležitosti právní, avšak s malými výjimkami není dán zákon, který by prinucoval administrační úřady k vyřízení dotyčných záležitostí způsobem možné rychlým. Tak zvané dohlédací stížnosti neposkytují zpravidla plně záruky, že dotyčné instance vyřídí urychleným způsobem právní záležitosti jim předložené.

Také v tomto směru radila se Právní rada velmi zevrubně o postupu, jakým by bylo možno docílití urychleného vyřizování těchto právních věcí. Na základě návrhu, vypracovaného profesorem Komenského university v Bratislavě, drem Karlem Laštovkou, usnesla se Právní rada na návrhu zákona, který bude v brzké době předložen k legislativnímu projednání v našem Národním shromáždění.

Skutečnostmi právě nyní konstatovanými o výsledku činnosti Právní rady jest také zodpověděna otázka Vaše, zda jest vidětí výsledky snahy předsedy vlády dra Hodži o zajištění právní bezpečnosti, resp. činnosti Právní rady k tomu cíli zřízené.

Právní rada zabývá se nyní důležitou otázkou, aby ve smyslu § 92 ústavy naší byl vydán zákon, který by stanovil ručení státu za poklesky úředníků správních, při čemž také uvažována otázka regresu státu vůči provinivším se úředníkům administračním. Zabývá se též otázkou vyplnění mezer našeho jazykového zákona a prováděcího nařízení, zabývá se řešením kompetenčních konfliktů a zabývá se návrhem zákona o obchodně-hospodářských konsultech.

Již z těchto skutečností jest zřejmo, že předseda vlády dr. Milan Hodža ve své příslovečné energii svoje snahy, o kterých zejména ve své veliké řeči z 5. prosince 1935

jednal, náležitě uplatňuje a že také ustanovení se Právní rady, poradního jeho orgánu, nevyznělo naprázdno.

JUDr. Antonín Schauer.

Otázka právní jistoty mne zajímala hned po mém jmenování předsedou obchodní a živnostenské komory v Praze, poněvadž tehdy bylo vydáno několik zákonů se zpětnou působností. Dal jsem již v r. 1932 podnět k tomu, že komora pozvedla varovný hlas pro ochranu právní jistoty a obrátila se na právnické fakulty a vědecké společnosti se žádostí, aby s hlediska vědeckého zaujaly stanovisko k této otázce. Komora poukázala na nebezpečí, hrozící z porušování právního citu vydáváním zákonů se zpětnou platností, poněvadž také s hlediska hospodářských zájmů, k jichž hájení jsou komory zákonem povolány, je zpětné působení zákonů zasahováním do nabytých práv nejvýše nebezpečné pro celé naše hospodářství. Komora tehdy výslovně ve svém projevu zdůraznila:

„Zákony, mají-li splnití svůj úkol, musí býti spolehlivé. Touto spolehlivostí ani důvěrou občanstva ve stálost zákonů nesmí býti zbytečně otráveno. Každý, zvláště však podnikatel, musí míti pocit úplné jistoty, zařídí-li svá jednání podle platných zákonů. Tomu však dnes tak není, dodatečně zvyšované daně znemožňují řádné hospodaření a zákonné zásahy do platných smluvních poměrů nijak nejsou způsobitelné vytvořití ovzduší, v němž by vzrůstala chuť překonávati tíseň zlé doby zvýšenou podnikavostí.“

Ochrana nabytých práv je podle mého názoru kardinální součástí právní jistoty, o níž provádíte nyní anketu, a proto si dovoluji tuto připomínku.

Má-li se odpovědětí na Vaši otázku, zda je u nás dostatečně postaráno o právní jistotu, resp. co ji nejvíce ohrožuje, myslím, že by bylo nejsprávnější uvědomiti si nejdříve, co je to právní jistota. Je to ovšem spíše otázka právnické vědy a teorie, které jsem již dnes trochu vzdálen. Nechci se tedy pokoušeti o vědeckou definici, již považuji tím za těžší, čím více docházíme k názoru, že právnická jistota je pojmem relativním. Kdybychom ji považovali za pojem absolutní, pak by prostě byl jakýkoli pokrok vyloučen, neboť kulturní i hospodářský pokrok se neobejde bez určitých zásahů do nabytých práv. Měla-li by býti nabytá práva do všech důsledků na trvalo zachovávaná, měli bychom snad ještě dnes otroctví, robotu, poddanství a jiné přežitky středověku. Jsou-li tedy dány vyšší hospodářské nebo kulturní zřetele, nelze se vyhnouti určité úpravě, resp. omezení nabytých práv. Ovšem při těchto úpravách vždy platila zásada, že zákony nazpět nepůsobí, kterážto zásada byla převzata i do dosud u nás platného všeobecného zákoníka občanského a do všech velkých světových kodifikací práva soukromého. Tato relativnost pojmu právní jistoty nevylučuje však požadavek, aby právní normy měly povahu stálosti, zaručující úpravu právních poměrů pro jistou dobu. To neznamená, že by právní normy měly býti ztrulé, neboť jistě tempo dnešního života a komplikovanost soukromoprávních i veřejných zájmů atd., samozřejmě zkracují možnost takových dlouhodobých úprav, jaké byly známy našim otcům a dědům.

Proti této stálosti hřešily u nás často se opakující a jen pro krátkou dobu platící provisorní právní předpisy, jakož i to, že osnovy zákonů byly urychleně projednávány, nezřídka také se zbytečným tajnostkářstvím, které vylučovalo žádoucí spolupráci všech zúčastněných a tím i také důkladnější projednání zákonů, jež by pomáhalo odstraňovati nutnost, aby zákony byly často měněny. To zvažovalo také, že naše zákonná opatření nezřídka byla nejasná a neurčitá, takže i tím byla právní jistota podlamována. Není právní jistoty, je-li znění zákona nebo prováděcích předpisů nejasně neb i neurčitě, neboť pak dochází k nejednotné judikatuře i u nejvyšší instance, jak o tom 3. prosince 1937 bylo pojednáno v článku Lidových novin „O větší právní bezpečnosti“, kde bylo poukázáno na kolísavost judikatury Nejvyššího správního soudu. Není také právní

Života instituce

F. Peroutka:

Pomoc!

Poslední tisková žaloba, kterou jsem dostal, udělala na mne zdrcující dojem. Co vše je už možno si dovolit žalovat! Jen krok ještě, a mohu býti obžalován za to, že jsem napsal, že podle mého mínění pan X. nemá pravdu: neboť ta okolnost, že někdo nemá pravdu, je schopna snížit ho ve veřejné vážnosti . . . Nešel jsem ještě se svými city v této věci na veřejnost, ale tentokráté půjdu. Vývoj totiž pokračuje: jestliže ještě více lidí se dozví, k čemu je možno užívat tiskového zákona, bude asi lépe noviny a časopisy vůbec přestat vydávat, protože za každé jejich číslo dostanete padesát žalob, jestliže se padesátí lidem tak bude chtít. Zákon, který byl usnesen na ochranu cti, mění se pomalu v zákon, kterého je užíváno k ochraně necti. Opatření, které mělo zamezit hrubé výstřelky hrubých žurnalistů, začíná sloužit k tomu, aby se znesnadnila kritika vůbec. Mělo odvracet sprostotu: byl z něho udělán obranný pancíř proti vtipu těmi, kdo sami vtipu nemají a proto jej pokládají za zlou plevel. Jsou někteří advokáti, kteří žijí z toho, že ráno pečlivě čtou noviny a upozorňují tu nebo onu osobnost, že se o ní psalo a že by to bylo možno žalovat. Zdá se mi, že tento zákon byl udělán na podporu stavu advokátského, jako míchání lihu s benzinem bylo usneseno na podporu stavu zemědělského. Žijeme přece v době umělé podpory stavů: spoléhající se na to, vznesly nedávno „Krejčovské listy“ požadavek, aby každý státní úředník musil mít uniformy: slibovaly si od toho větší vzruch a větší výdělek pro krejčovské povolání. Veřejnost žádá od novin, aby upozorňovaly na korupci a pronásledovaly ji: ale noviny dostávají se do takové situace, že skoro už nebudou moci upozorniti ani na to, že někdo myslí nesprávně nebo že někdo špatně píše. Bylo třeba značné tuposti na mnohých stranách, abychom se do takového stavu dostali, ale — dostali jsme se do něho. Nestydím se a volám: pomoc!

Nevím, jak to udělat, ale je nejdříve na čase, aby tiskovým soudům byl sdělen úmysl zákonodárcův, o který opominuly se zajímat. Není možno, aby koalice, usnášejíc se kdysi na tiskové novele, byla chtěla dospěti k těmto důsledkům, v nichž se nyní novinář — i ten, který si neučinil zásadou aspoň jednou denně někoho urazit — musí cítit jako v kleštích. Je v tom všem nějaký tupý, hloupý omyl. Nikdo to nemohl chtít — kromě skutečných darebáků, kteří mají největší zájem na omezení tiskové svobody. A přece v tom žijeme, a modré obálky tiskových žalob tvoří podstatnou část naší korespondence. Není už darebáků: je jen úctyhodná strana, žalující podle tiskového zákona; není už lidí, kteří se dopustili omylu: jsou jen lidé, kteří právem jsou uraženi . . . Z toho, jak tiskové soudy nad námi vládnou, by se mohlo zdáti, že jsme společností dokonalých poctivců v ohledu mravním a Platonů v ohledu intelektuálním, a že jen novinář, nadaný duchem rozvratu, ruší tuto harmonii a stahuje do bláta, co jest určeno spěti ke hvězdám.

Ví bůh, že nejsem ctitelem naší žurnalistiky a že jest mi známa nesmírná vzdálenost, jež ji dělí od dokonalosti morální i rozumové. Bez jejích chyb nebyli bychom se asi vůbec dostali tam, kde jsme. Musí se říci, že skandalisování, v němž si naše žurnalistika před vydáním tohoto zákona široce líbovala, bylo naprostým zlem. Byla

bezpečností, jestliže Nejvyšší správní soud rozhodne v několika případech určitým způsobem, avšak praxe správních úřadů se tím neřídí, jak se často stalo, zejména v oboru daňovém, kdy finanční správa dokonce vydala výnosy, které byly v přímém rozporu s těmito nálezy, nebo kdy finanční správa prostě při nejbližší příležitosti pozměnila zákon, když náleze Nejvyššího správního soudu jí nevyhovoval.

Hospodářská krize měla nepříznivý vliv na právní jistotu. Nutností různých opatření byla odůvodňována i jejich zpětná platnost a zásah do práv již nabytých. Řadě podnikatelů byla řízeným hospodářstvím odňata možnost dalšího provozování, ačkoli měli řádné živnostenské oprávnění a živnost po řadu let provozovali. Je-li řízené hospodářství odůvodňováno vyšší nutností, pak by se mělo aspoň uplatnit, že takovéto pronikavé zásahy státu se mají opírat o zákon a nikoli pouze o nařízení na základě zmocnění vlády.

Největší přesuny při našem řízeném hospodářství byly provedeny obilním monopolem, kde právě řadě podle dosavadních zákonů oprávněných podnikatelů byla zabráněna další činnost. Obchodníci obilím, kteří měli živnostenské listy, po případě nákupní legitimace podle nařízení č 516/1920, platili výdělkovou daň atd., byli poškozeni tím, že směli kupovati obilí jen pro obilní společnost a byli dokonce z tohoto výkupu vyloučeni oni drobní obchodníci, kteří v průběhu posledních tří let měli obrát do 50 vagonů ročně. Počet takto postižených podnikatelů nebyl dosud statisticky zjištěn, avšak byl jistě značný, neboť podle statistiky daně z obrátu z r. 1933 platilo tuto daň v oboru obchodu obilního 4391 podniků, zabývajících se obchodem s obilím, kdežto obilní společnost ve své výroční zprávě za rok 1935/36 uvádí, že její komisionáři zaměstnali při výkupu obilí jen 2913 nakupovačů. Všechny mlýny bylo před monopolem 7711, kdežto jako komisionáři fungovalo v prvním roce obilního monopolu pouze 871 mlýnů.

Podobným případem zásahu do právní jistoty jsou i úpravy dovozu podle kontingentů, které se pak rozdělují podle různých klíčů, stanovených autoritativně. Nepříznivě se tato praxe projevila též u rozdělování kontingentů při regulaci výroby umělých tuků, při úpravě obchodování mlékem a mléčnými výrobky a pod.

Zde bych se také ještě zmínil o zákonných úlevách pro zemědělské a jiné dlužníky při řízení exekucním a konkursním, které se těžce dotkly právní bezpečnosti. Věřitelé, kteří spoléhali na platnost a účinnost svých právních nároků, mnohdy i soudem ověřených, octli se v situaci, že nemohli dosáti uspokojení svých nároků. Rubem této situace bylo podlomení důvěry pro ty, kdož měli býti chráněni, a v neméně míře i celkové demoralisující účinky v mnohých případech se projeví, kdy opatření těchto bylo zjevně zneužíváno.

Přehlížím-li jen takto letmo poklesky naše proti právní jistotě, nemohu, abych nezdůraznil velký význam zákroku min. předsedy dra H o d ž i v zřízení právní rady. Dr. Hodža dal tímto prvořadým státnickým činem najevo, že klade velkou váhu na to, aby bylo aspoň do budoucna zabráněno porušování právní bezpečnosti a přeji si jen, aby také naše administrativní v jeho šlepičích kráčela. Právní rada má jistě zásluhu o vyvolání otázky včasného vyřizování spisů administrativními úřady a můžeme jejímu zakročení vděčiti za to, že byla urychleně projednávána novela ke správnímu řádu, která právě nyní byla předložena, a má v tomto směru zjednatí nápravu. Není právní jistotou, jestliže občané musí nekonečně dlouho čekat na vyřízení svých záležitostí na podkladě platných zákonů a podlamuje to jistě právní cit občanstva a důvěru v zákonné předpisy, jestliže dostává vyřízení s takovým opožděním, že vlastně již pozbylo na věci zájmu.

Je tedy otázka právní jistoty u nás velmi ožehavá a musíme ji míti všichni stále na zřeteli jako jeden z nejdůležitějších předpokladů zabezpečení hospodářsko-právní struktury našeho státu.

Dr. Jan Třebický.

to doba, kdy komunisté ještě věřili, že porazí demokracii, a užívali k tomu hlavně prostředku hanobení jejich vůdčích lidí. Nápodobou přešel tento hystericko-surový tón také do ostatních novin. Když to trvalo nějakou chvíli, vznikl i ve velmi svobodomyšlně uvažujících lidech dojem, že jsou ještě jiné důležité věci než jen naprostá tisková svoboda. Vzpomíná na tyto časy, neváhám ještě dnes vyznati, že přísnou ochranu cti — skutečné cti, rozumí se — považuji za nezbytnou. Nejen proto, že nikomu se nemá dít křivda; i z politických důvodů. Německá demokracie mimo jiné zašla také na to, že připouštěla bezuzdné skandalisování svých vůdců, až se prostému člověku zdálo, že upadl pod vládu smečky lotrů. Nechtěl bych k podobné bezstarostnosti radit naší vládě. Každý převratový směr, ať se kloní napravo nebo nalevo, začíná obyčejně pomlouváním, poněvadž dříve, než se odhodlá vstoupiti na barikády, záleží mu na tom, aby rozložil jednotu odpůrců a snížil v jejich mysli hodnotu stavu, jež mají hájiti.

Netvářím se tedy tak, jako kdyby tiskový zákon, který tak ztrpčuje náš život, vznikl z čista jasna bez příčin a jen proto, že zlí lidé si usmyslili potýrati hodné. Také vím, že nepovstal jen z vládychtivosti. Rozvažují-li ve své mysli podíl na vině, věřím, že více viny bylo na straně novinářů než na straně politiků, kteří se na zákoně usnesli. Žádný stát, kterému záleží na delším trvání, nemůže strpěti, aby ustavičně byl představován jako páchnoucí močál.

Ale zákon, který byl původně vymyšlen proto, aby kdekdo nemohl nazvat vedoucí lidi v demokracii lumpy, se zvrhl a způsobil, že nyní musíme se skutečnými lumpy jednat s vybranou zdvořilostí, nechceme-li se dostat před soud, který — přetížen prací — má jen tolik času, aby se na nás nechápavě podíval.

Ale nejde jen o opravdové ničemy. Na štěstí vědomí o tom, k čemu lze tohoto zákona užívatí, neproniklo ještě mezi spisovatele, malíře, herce, hlavně mezi ty horší z nich. Vezmouce si ku pomoci několik advokátů, dovedli by způsobit, že vydávání literárně-kritického měsíčníku vyžadovalo by přibližně stejných nákladů jako menší výprava na severní pól. Spikne-li se pět kyčářů, mohou za dnešních poměrů umlčeti každý kritický hlas o nich, neboť způsobí časopisu tolik soudních útrat, že ještě jednou bude uvažovat o svém poslání a raději je pojme trochu kompromisněji.

Naprostá běda pak těm nešťastným, kteří v sobě mají dokonce trochu satirického nebo ironického nadání. Ještě nikomu se nepodařilo našim tiskovým soudcům vysvětlit rozdíl mezi satirou nebo ironií a urážkou na cti. Slyším, že prý nejvyšší soud vydal o tom nějaké rozumné rozhodnutí, ale podle praxe nižších instancí vyslouží si satirik za dva roky činnosti jen o málo menší trest na svobodě než loupežný vrah — kdyby se totiž satirikovi nechtělo platit pokuty, k čemuž mu tiskový zákon milostivě dává svolení, máje ve své mírnosti vůbec více zaměřeno na kapsu než na svobodu. Starý rakouský zákon, podle kterého se Havlíček hájil před porotou, zakazoval „vypisovati způsobem oušklebným a nepravým...“ Nyní pak jest vůbec zakázáno cokoli způsobem „oušklebným“ vypisovati, i když to při tom jest způsob „pravý“, čili, jinými slovy, i když se při tom zcela drží pravdy. Neboť, na neštěstí, každá satira jest aspoň poněkud oušklebná, každá ironie poněkud uvádí v posměch. Kdyby rozhodovala jen praxe našich tiskových soudů, tedy by už dávno satira, ironie a patrně i humor musily být vyškrtuty z kategorií české literatury, ledaže by se podařilo vynaléztí takový

způsob satiry, který neuvádí „v posměch“, nýbrž ve vážnost, nějaký způsob satiry oslavné a holdující.

Jsme tedy v situaci takové, že nejvyšší soud sice satiru dovoluje, ale soudy nižší trestají každé „uvedení v posměch“. Satirik pak, jenž v těchto poměrech žije, podobá se střelci, jemuž by bylo pánem revíru sice dovoleno střílet, ale zároveň zakázáno dělat při tom hluk a něco trefovat. Bylo by mu dovoleno střílení bez podstaty střílení. Nám jest dovolena satira bez podstaty satiry.

Napišete-li o někom, že jest to podivný agrárník, poněvadž nemá více půdy, než kolik se vejde do dvou kořenáčů za oknem, stojí to časopis, ježž jste poctili tímto nepatrným květem svého ducha, asi 1500 Kč, pamatují-li se dobře. Měli jste prý suše napsat, že nemá žádnou půdu; zmínkou o kořenáčích mohli jste ho uvéstí ve veřejný posměch. Konec konců snad ještě můžete o státním funkcionáři napsat, že zneužívá státního automobilu pro své ryze soukromé projíždky, jestliže se vám totiž podaří proniknouti hustou spleť úředního tajemství a objasniti tento případ. Ale běda, jestliže máte živější obrazotvornost a parodujete jeho pošetilou tiskovou opravu asi takto: „není pravda, že pan X. tam a tam jezdí státním autem; pravda jest, že tam jede státní auto, a pan X. se v něm jenom veze“. Fakta zůstávají stejná, ale oušklebný způsob stál, nemýlím-li se, 2200 Kč. Snad je ještě dovoleno říci o někom, že špatně posuzuje mezinárodní situaci. Ale užití přirovnání jest přísně zakázáno: nesmíte říci, že tak špatně posuzuje mezinárodní situaci, že to dělá dojem jako kdyby spal a při tom chrápal. O peněžní cenu tohoto průměru se teprve bude před našimi soudy jednat. Ale už teď možno říci, že státní ceny, které soudy udílejí za jednu ironickou větu nebo za jednu metaforu, nejsou mnohem menší než státní ceny, které udílí ministerstvo školství za celoživotní dílo.

Ať nikdo netvrdí, že se tohle všechno nedá snadno spravit a že nelze jasně soudům povědět, čeho zákonodárce chtěl docílit a čeho nikoliv a co se má pokládat za urážku na cti a co ne. Od samého začátku churaví tiskový náš zákon na to, že v něm pojem urážky na cti přes všechno varování a přes všechny žádosti nebyl přesně definován. To je podivná a třaskavá půda, na které se může každý zajíc obrátit a začít honit lovce, na které každý, jenž byl nepříznivě kritisován jen ve svém výkonu, může tvrdit, že byl uražen na cti, a kde tvrdohlavý kyčář nabude konečně síly Samsonovy a vezme svou pomstu.

My novináři také nemáme pocit, že žijeme v poměrech právní bezpečnosti. Jdeme-li teprve k soudu, myslíme, že, jako každý dospělý člověk, víme, co jest to urážka na cti. Ukáže se však, že jsme o této věci nevěděli téměř nic, zejména že jsme pak neměli představu o tom, jak se dá roztáhnout pružný paragraf, jehož tvůrce zanedbal přirozenou opatrnost. K obchodním soudům posílají se soudci, kteří mají aspoň trochu obchodního vzdělání, poněvadž by tam jinak pravděpodobně nebyli nic platni. Nebylo by možno posílat k tiskovým soudům per analogiam soudce, kteří mají aspoň trochu literárního vzdělání a od nichž možno očekávat, že dovedou odlišit satiru a ironii od urážky na cti? Kterí v každé metafoře nebudou vidět podezřelý pokus dotknouti se občanské pověsti žalujícího nešťáklivce?

Kdyby to byly jen naše stavovské novinářské starosti, snad by bylo lépe s tím veřejnost vůbec neobtěžovat.

Ale jako některé demokracie zašly na to, že nedovedly zabránit hanobení svých vůdců, tak jiné státy, na příklad ruský, padly proto, že stíhání a odhalování korupce učinily obtížným a riskantním. Nechceme zajisté se zhroutiti ani tím, ani oním způsobem. Při každém opatření jest třeba naléztí mez, za kterou by způsobilo více zla než dobra. Zdá se mi, že při tiskovém zákoně jsme opominuli se o tuto mez starat.

Literatura a umění

Mladému lyrikovi

Příteli,

dopisy, jako je Váš, dostávám častěji. I nejrůznějším z nich jedno je společné: beznaděj. Malomyslný zvuk básniček, jež vracím, tence tápá i z dopisů, jimiž bývají provázeny. Jsou to dopisy kuřátek kvočně, od níž chtějí, aby je učila básnit. Má ocenit, rozuměj: pochválit, a poradit, rozuměj: otisknout. Ale hlavně má utěšit. Neboť, co nejvíc trápí mladé lyriky, není básnění, ale stav světa. S básněním, pravda, si příliš nevědí rady a přáli by si receptu, jak to ten Hora, Nezval, Halas vlastně dělá. Co je starší těchto tří, valně je nezajímá, a pokud zajímá, tedy jako protiklad: váhají mezi těmi, jež zvou klasiky, a těmi, kterým dali název moderních, jakoby to nebyla následná období jednoho vývoje, jimiž ve zkratce dlužno projít. Ptají se kvočny, mají-li psát podle Nezvala či podle starších. Překvapivě často je „láká vzor našich klasiků“. Mají v nich takové zalíbení, jako posluchač ve staré hudbě, kde rozeznává melodii a chutná harmonii. Jsou jim srozumitelní, jako ona. Ze strachu, že by nebyli moderní, dávají přednost „umírněnému surrealismu“, ale táži se kvočny, čemu dát přednost. Babo, rad, neboť já jsem „znehucen chaosem směrů“, a „svět na mě doráží tíživým přívalem myšlenek“, a já bych „chtěl být dobrým básníkem, nevím ale, jak“. Nevím, slovem Nerudovým, že básník je samouk podle vzoru pavouk.

Jenže po tom „nevím ale, jak“ následuje málem pravidelně: „život se na mě hrůzně šklebí“, a „stýská se mi po dětství“. Skoro vždy se touží po mamince nebo po jemné duši, jež by se s chápající láskou sklonila nad naše zajímavé žaly, setřela básnické slzy s lící naší útlé duše a dala nám zapomenout na rozvrácený svět zbrojení, násilí a křivd.

Stav světa tedy děsí mladé lyriky. Pozorněji přihleděno, není to však stav světa jakožto takový. Je to stav světa vzhledem k lyrikově osobě: „nemohu žít, když okolo je tak málo lásky“. Neboť „připadá mi, že v dnešní době nemám co hledat“. Ač jsem zaopatřený synek ve slušném místě, „moje prostředí mne otravuje svou tupostí a střízlivostí. Kolegové jsou docela všední lidé.“ Stav světa je pouhá kulisa k těmto svízelným.

Příteli, chraň Bůh, že bych se Vám posmíval. Jsem dalek Vás zlehčovat. Ale jako jeden z mnohých působíte mi starosti. Lyrika a beznaděj — v mém mládí se říkalo světobol — jsou dětské nemoci vašich dvacetipěti let, čímž netvrdím, že jsou lehké. Přes to by mě málo znepokojovaly. Povážlivá se mi na nich zdá Vaše malá odolnost. Způsob, jakým stůněte, zdá se mi trochu nestatečný. V mém mládí trpět byla móda, světobol se

nosil jako fialový nákrčník, člověk, ať tak dím, nebyl šťasten, neměl-li, proč být nešťasten. Ale nosila se zároveň hrdost. Ovšem pohled na svět nebyl tak neutěšený, jako dnes. Ale naše hledisko na něj bylo daleko neutěšenější. Bylo to hledisko lidí nesvobodných, kterým se ani nemohlo zdát o svobodě. Vám ta svoboda, přes všechny světobol našeho pokolení, spadla do klína. Řeknete-li mi na to, co já z té svobody mám, nezasluhujete jí, a patřilo by Vám se krčit pod usměrňovacími manýrami nějaké cizovlády, abyste poznal rozdíl. Svět, na nějž si stěžujete, občanům této republiky vyhradil vzácnou možnost, aby se vzpírali jeho vadám. Na náš život se šklebí ještě nejméně hrůzně. A nemůžete-li žít, když okolo je tak málo lásky, pak tedy právě lásku tvořte, někdo musí začít. Láska je nejprv milovat, ne chtít být milován. To je sebeláska, ale svět tu není pro Vás, nýbrž Vy pro něho. Jste tu — i jako básník — právě pro ty všední lidi, kteří Vás „otravují“ svou tupostí a střízlivostí. Opojte je tedy a nabruste! Že v téhle době nemáte co hledat? Nikdo si dobu nevybere. Ale možná doba má co hledat ve Vás. Hledte, aby měla co najít. Zatím jakoby toho mnoho nebylo, neboť se mi zdá oslaben sám základ Vaší lidské bytosti, pud sebezáchovy. Útek do dětství a stesk po mamince jsou příznaky nechuti vzít na sebe risiko života. A to risiko musíte na sebe vzít, život není zadělávané telecí, ale horká kaše. Proto se dovolávám Vaší hrdosti. Neb hrdost je příznak pudu sebezachování: nedat se. Nepovolit. Vydržet. Probuďte ji v sobě, neb zachováte sebe, pomůžete-li zachovat nás všechny, včetně těch všedních lidí, mezi něž patřit si kladu za čest. Buďte zdrav — především mravně.

Váš Edmond Konrád.

Herec a režisér

K anketě, kterou jsme začali v minulém čísle, přidáváme nyní další část, ve které se vyjadřuje několik herců o svém poměru k režiséru.

Podle mého mínění a zkušenosti, je přirozené s p o l u p r á c e herce s režisérem nutná; ale je plodná jen tehdy, je-li na obou stranách úměrná umělecká hodnota, vzájemné porozumění a vůle k dohodě.

Všecko zavržitelné diktátorství režisérů je bohudíky už z větší části za námi; ukázalo, jak zabijácké pro divadelní růst je znásilňování herecké individuality, a proto muselo ustoupiti režisérům citlivě rozlišujícím. Nemůže mne uspokojit představení, kde mne třeba oslní nebo nadchne nápad režisérův, ale kde nenalézám herecký výkon.

Dnes již je, myslím, spolupráce radostnější a přináší umělecký vzestup celku. Právě tak, jako většina dnešních režisérů jednotí a ladí celek hry v souladu s hrajícími herci a s ohledem na jejich různé individuality, tak rovněž herci se neuzavírají umíněně debatě o pojetí postavy, jako tomu bývalo nebo snad i někde ještě je tam, kde se pěstuje systém „hvězd“ (jak pozlátkový název!) na úkor celku.

Dnes se již nevnučuje do poměru herců k režisérovi pocit nevráživosti a zaujatosti, jak tomu bylo právě v přechodné době režiséřského absolutismu.

Proto jsem také pevně přesvědčena, že dnešní divadlo stojí na pevnějším základu a ve stadiu upřímně radostné spolupráce všech jevištních složek.

Leopolda Dostařová.

Jakožto herečka jsem přirozeně sobec a přála bych si, aby se divadlo zase dostalo trochu do rukou herectví. Tím nemyslím vedení a rozhodování, ctím tu nejprísnejší disciplínu. Ale aby lidství a životnost nabyla zase moci a práva, aby divadlu vládl zákon vnitřní souvislosti a ubylo režijní okázalosti. Přála bych si, aby byl velký režisér jako Bůh, všudypřítomný a neviditelný! A světlo! Království světla na divadelní zemi, aby nás bylo vidět a tím také slyšet. Abychom mohli alespoň na poli zřetelnosti konkurovat s filmem, který nám bere obecenstvo.

O. Scheinflugová.

Spolupráce režiséra s hercem připomíná mi součinnost strojuvůdce s vlakem. Jako stroj, má-li vzbuditi obdiv svými technickými vymoženostmi, musí být řízen dobrým strojuvůdcem, tak i herec, má-li míti divadelní kus umělecký úspěch, musí přísně dbáti pokynů svého režiséra.

Herec přichází do zkoušky s promyšlenou, do nejmenších podrobností prostudovanou rolí a s pevným úmyslem na propilovaných detailech vlastního pojetí svěřené postavy ničeho nezměnit. Ale již na první zkoušce podřizuje se přání i nápadům režiséra a souhlasí s jeho novým pojetím role s hlediska celého kusu. Někdy se tak děje s radostí a pochopením, jindy s delším rozbíráním charakteru role.

A v takovéto úzké spolupráci herců s režisérem vyrůstá oživené dílo autorovo, který často bývá mile překvapen pochopením svých postav. *Růžena Šlemrová.*

Vítám Váš podnět a byl bych šťasten, kdyby přinesl do našeho divadelního světa trochu světla! To je ovšem míněno ne symbolicky, nýbrž doslovně!

Chtěl bych skutečně na jevišti a zejména na hercích vidět světlo, které dává divákovi nějakou iluzi, místo světla, jež skáče s herce na herce, jež ho vyhledává, obnažuje a oslepuje. Herci je přece nutno vidět do očí!

Toužím ovšem také po dekoraci, jež by toto světlo, po němž volám, snesla, ba více, jež by je přímo žádala. Jsem nasycen a unuděn šikmými plochami, transparenty a černým sametem v pozadí.

Dovedu si vážiti toho režiséra, který chce a dovede pracovat s hercem a pro herce, t. j. který porozuměl a poznal škálu i sílu jeho hereckého talentu a projevu. Ve dne patří divadlo režisérovi, ale večer herci!

Cítím, že naši režiséři zašli příliš daleko, tak daleko, že ztratili s očí všechno reálné a lidské. Až se vrátí od vši vnějškovosti, od ornamentů, surrealismu, monumentální symboliky k přírodě a člověku, najdeme se jistě vzájemně, a věřím, že teprve tehdy budeme s to vytvořit dílo trvalých hodnot. Umění je jen jedno a pravda jeho věčná. Velikost spočívá v jednoduchosti a prostotě. Všichni velcí duchové nás o tom přesvědčili a přesvědčují!

Zdeněk Štěpánek.

K Vaší otázce bych řekl asi následující: jsem dalek toho tvrdit, že by to šlo bez režiséra, ale rozhodně by se asi divadlo nedalo dělat bez herce, a herec by asi těžko existoval bez autora.

Řekl bych tedy: v prvé řadě autor,
pak herec,
a na třetím místě režisér.

Troufám si tvrdit, že mluvím za celou dnešní hereckou generaci, řeknu-li, dej nám Pánbůh režiséry, kteří dovedou usměrnit herecký výkon, zrytmisovat tempo, vystavit dialog, naplnit obsahem pomlky a při tom nechat ideu díla rýsovat se jako červenou čáru celým kusem.

Zkrátka, zharmonisovat, zladit a vystavit věc z jednoho kusu, a za tímto krásným úkolem pak nenápadně zmizet...

K tomu je ovšem třeba mužů zralých, s odbornými zkušenostmi a s dokonalou znalostí hereckého a divadelního řemesla.

Ale Pánbůh nás herce chraň všeho režiséřského pokusnictví, experimentářství, které nadělalo, dělá a — žel — bude ještě dělat herci i divadlu tolik škod. V medicíně se užívá pro pokusy králíků — — — V. Vydra.

do ba a lid é

Milena Jesenská:

Lidé v pohybu

Kus minulosti v dnešní době.

Na Vinohradech před olšanskými hřbitovy stojí zájezdní hospoda. Čas jí tam zapomněl, ačkoli stojí dnes už uprostřed města, před ní i za ní jsou dlouhé, moderní ulice, křižovatky elektrik a taxikářský štafl. Nedaleko je už moderní automat a moderní kavárna, kino, cukrárna a vinárna, včetně cikánské kapely, zkrátka všechny rozkošnický neřestné brlohy malého člověka v neděli. Ale ta zájezdní hospoda je dnes jako před třiceti lety — v zahradě stojí košaté kaštiny, houpají se lampiony, hraje hudba nějakého pěšího pluku a lomoží kuželky. V letní neděli odpoledne je tu nabitě, protože malý člověk nevymřel a nikdy nevymře. U dřevěných stolů sedí bodří řemeslníci, poctiví, pracovití sousedé se ženami a dcerami. Příruční okolních obchodů přicházejí v lakýrkách a s vyčpanými rameny, aby si zatančili na prknech pod dřevěným krytem. Ani byste neřekli, jak výtečně tito lidé tančí, jak odevzdaně, nábožně, s prsty zdviženými, aby nepropotili tanečnici šaty. Na táčku pod sklenicí přibývá čárka za čárkou, nad korunami kaštanů zapadá slunce, rozsvěcují se lampiony, nad klenbou stromů vycházejí hvězdy.

Table hospoda nestála před několika lety uprostřed města, ale uprostřed polí. Byla to výletní hospoda za městem, daleko za tramvají, kolem se vlnila pole a luka. Pražští občané sem chodili na výlet a ti šetrnější tábořili na louce za hospodou, zuli si boty, vybalili buchy a užívali neděle.

Neděle byla den odpočinku, den poklidu a posezení, den dobrého jídla, mírného napití, ale přesto den sváteční. V neděli na sebe oblékl malý člověk sváteční šaty a boty, které ho mačkaly, ženy vyhrnovaly sukne, než usedly, a děti stály v dlouhých černých punčochách, kloboucích s gumičkou pod bradou a v námořnických šatech jako v krunyři, držíce ruce od těla, aby se nepomačkaly. Domů se táta vracel důstojně, zavěšen do maminky, a děti šly napřed, vedouce se za ručičku, vratkými krůčky s rodičovskými pohledy v zádech, umořeny způsobností. Byla to pomalá, rozvázná neděle, plná stavovské důstojnosti a občanské spořádanosti, neděle, která se navečer už těžko dala unést a kterou jsme svlékali s radostí a tajným oddechem. Nic na světě není obřadnějšího než malý člověk. Ta neděle dodržovala se jako perná povinnost, protože táta věděl, co se patří a máma chtěla užít světa. Prosím boha, aby této dobromyslné generaci odpustil, že tahala s sebou děti jako kotáta, neboť se domnívám, že nevěděla, co činí.

Sport před třiceti lety.

Všichni znáte Berounku v neděli odpoledne. Tehdy byla docela jiná: tichá a líbezná, klidná říčka mezi lučinami s jezem a maličkou plovárničkou. Ta plovárnička byla jako dlaň a tu a tam se na ní vyskytli lidé, kteří uměli plavat. Ženy se většinou koupaly v basénu, ječely, všeštelý, poskakovaly, střikaly a dávaly se fotografovat. Nosily puntíkové plavky s dlouhými nohavicemi a polodlouhými rukávy, na hlavách složité účesy a široké klobouky. Když vystupovaly z vody s koupáčkami, přilepenými na tělo, vypadaly opravdu neslušně a nevhledně. Tehdy ještě nebylo tolik hezkých lidí. Ženy brzy tloustly, muži břichatěli, děti byly jako buchty, všichni měli nevětranou a neopálenou kůži a těla, která se pohybovala jen málo obratně. Byli to lidé zvyklí na nevětrané pokoje a na nočníky pod postelí. Neměli mnoho vztahu k pohybu.

Tehdy to byl statický život. Ve světě se sice i tehdy děly velké věci, ale k občánkovi doléhaly jen pomalu a nerušily jeho klid. Měl poměrnou jistotu v poměrně jistém prostředí a poměrech. Dny, které udržovaly Evropu ve varu od konce 18. století až do druhé polovice 19. století, minuly, a generace ze sklonku století už jen zdokonovaly, „co sto let bludných hodlalo“. Společenský řád třetího stavu prožíval svůj zlatý věk, hluboko pod povrchem sice dozávala bouře, která potom vypukla roku 1914, ale svět ji ještě necítil, a jen prozíraví jednotlivci zachycovali první záchvěvy, jako citlivý seismograf. Jen si představte, že tehdy každý člověk, který pracovat chtěl, také skutečně pracovat mohl. Rozvíjelo se hospodářství, zdokonalovala se technika. Velké vynálezy, které později země přiblížily a také oddělily, nebyly ještě obecným majetkem ani běžným zjevem. Letadla? Ovšem, několik divných lidí konalo pokusy. Radio? Neznámá velmoc. Vlaky? Pomalá, slušná věc, spolehlivá, trochu zdlouhavá. Automobily? Výsada několika jednotlivců a průmyslových průkopníků. Noviny? Občánkova rodinka je občas čtla, dovídala se z nich zajímavé a zábavné věci, ale nedotýkaly se jí ani zřehavě, ani bolestně. Společnost jako celek prožívala proměny, ale rodina zůstávala dlouho bezpečným a uzavřeným ostrovem. Společenské převraty pronikají pomalu do vědomí lidí.

Tyto generace neznaly tedy ještě spěch našich dnů, ani ty formy pohybu, odpočinku, sportu a zábavy, které přinesla doba poválečná. Marně bychom hledali tehdy turistický ruch v dnešním slova smyslu, nenašli bychom také ono stěhování národů, jaké nyní prožíváme. Sport byl výsadou malých skupin ve velkých městech. Pěstovala se prostná a cvičilo se na náradí, tu a tam začínal tenis, který hráli muži takřka ve společenském úboru a ženy v dlouhých sukních, bylo málo hřišť a několik plováren, lyže znal jen Joe Gruss a hrstka lidí, a o automobilismu se nikomu ani nesnilo. Nová doba přinesla naprosto nové formy a s nimi také nová slova: rekreace, weekend, tramping, camp, motorka, kanoe.

A dnešní neděle se liší od neděle před třiceti lety, jako by mezi nimi byly dva světy.

Znáte přece zbraslavskou silnici nyní, Vltavu, sta dvojic v kanoích, parníky ověšené lidmi, tisíce všelijakých vozů a vozidel před Prahou? Těsně za zlíchovským kostelíkem se objevují první světla Prahy, zvržený prach má měkkou, fialovou barvu a krajina teče. To už nejsou jen lidé v pohybu, to už je v pohybu celý svět. Je to obyčejná neděle, ale vypadá jako velká slavnost. Když se díváte kolem sebe, máte dojem, že doma zůstali jen choří a nemluvnata.

Taková je Vídeň, taková je Paříž, takový je Londýn. Jen Berlín je snad jiný. Tam se lidé vracejí z neděle řízně a pochodem, raz, dva, tři, ve formovaných skupinách a s vážnou tváří. Máte dojem, že je tam zotavení nařízeno, že se tam nikdo netoulá po lesích, nikdo se nestrefuje šiškami do kmenů borovic, nikdo nedělá ohníček a nikdo nevyvrací z bujnosti

prašivky z jehličí. Tam město ráno vyrazilo k oddechu a večer se udýchaně vrací pochodem. Malý slovanský člověk, duše snivá a toulavá, nepořádná a plná smyslu pro humor, by nejraději usedl do příkopu a bál se, jako dítě.

Radius občánkova pohybu.

Ve světové válce udělal malý člověk zkušenost, která se mu vryla hluboko do paměti a nervů: koruna najednou přestala být korunou, úspory přestaly být úsporami, válečná půjčka už nebyla kapitál, bezpečně uložený, lidé neumírali po padesátce klidnými a pokornými nemocemi, bohatí neměli co jíst a hokynáři nakupovali zámky, statky a automobily. Velká jmění rostla jako houby po dešti a v rukách opojených a nezkušených boháčů rozplývaly se peníze jako bublinky, tytéž peníze, na které malý člověk celý život dřel, které strádal, které mu zabezpečovaly na stará kolena klidné stáří a důstojný funus. Najednou se stalo všechno na světě nejisté, nikde nebylo bezpečí, svět přestal odměňovat poctivost, lidé umírali v zákopech, ale doma byli lidé, kteří tančili v barech do rána. Venku hřměly kulometry a v zázemí ječel jazz, přízrak smrti ovanul svět, který začal křepčit. Těch několik poválečných let hostilo na světě zděšené lidi. Nějaká úzkostlivá touha po užívání zmocnila se lidských srdcí. Lidé chtěli užít života honem, rychle, než bude pozdě. Malý člověk na celém světě nemá většinou intelektuální prostředky, aby viděl do velkého zákulisí světového dění, strkají ho po světě z kouta do kouta, ale malý člověk je citlivý a poctivý a vycítuje atmosféru instinktivně. Je hodný a dobrosrdečný, je-li sám, dovede být i bestiální, je-li vybičován. Má spoustu ilusí, protože člověku se 600—800 Kč měsíčně nezbyvá, než být idealistou, aby zkrátil chudost svého života. Není také přesvědčenějšího hrdiny a obětavějšího mučedníka za ideu, než je malý člověk. Na těchto poznacích spočívá velká část úspěchu totalitních režimů, vždyť záleží na tom, kdo a jak a kam občánka vede. Obrovské davy lidí jsou v ideovém a psychologickém pohybu a statisíce propadají omylu, že se pohybují, ačkoli je jimi pohybováno jako figurkami na šachovnici. Nemá-li jednotlivec uprostřed tohoto davového pohybu možnost možnost — let, chodit po vlastních nohou, přemýšlet a dívat se — je v tom veliké nebezpečí. Pak se stává, že zvedá ruku k pozdravu, aniž by věděl, koho a co pozdravuje.

Pohyb k práci.

Nemyslete, že lidé jezdí jen za zábavou nebo ze sportu a nedomnívejte se, že střídají místa pobytu z pouhé neposednosti. Není dnes téměř většího města, aby nebylo obklopeno koloniemi a vesnicemi, odkud každé ráno vyjíždějí zvláštní vlaky s lidmi za prací. Vracejí se domů odpoledne nebo večer, když už skončili žičtu v továrnách, v obchodech, dílnách a kancelářích. Brzy ráno pohybují se po silnicích, vedoucích k městu, kolony autobusů a skupiny cyklistů. Lidé bydlí daleko za městem jednak proto, že je tam životy levnější a že mají větší klid, kousek políčka nebo zahrádku. Nestrotili ještě s městem naprosto, vzdávají se i mnohých technických vymožeností a prchají za město, aby měli aspoň ilusí venkova, odkud přišli buď sami nebo jejich rodiče. Je to jako odliv a příliv, a stojíte-li ráno před nádražím, kam přijíždějí dělnické vlaky, neubráníte se, aby vás proud nestrhl. Mimo spánek jsou tito lidé vlastně neustále v pohybu: přes den v práci a ráno i večer na kolečkách i na kolech.

Zkuste vzít do rukou takovou nezáživnou knihu jako je „Statistická ročenka“ — třeba pro rok 1937. Dovíte se, že mezi námi žije na příklad čtvrt milionů cizinců, kteří se již stali našimi občany; přišli ze všech koutů světa a přivedly je nejrůznější příčiny. Za deset let odjelo zato z našich zemí

každý rok průměrně dvacet tisíc lidí do různých evropských zemí a také za oceán. Téměř všichni odjeli za chlebem, jako i ti, kteří odlétají podle roční doby, podobní stěhovavým ptákům. Na sezonní práce odjíždí od nás v posledních letech průměrně 6000 lidí do roka. Ale to je všechno malíčkovství v porovnání s pohybem, který trvá z venkova do měst. Za deset let — od r. 1920 do r. 1930 — přistěhovalo se na příklad jen do Prahy bezmála 300.000 lidí. Podobný příliv dobývá Brno i Moravskou Ostravu, Bratislavu i Plzeň, Košice i Olomouc. Kdo z nás může ještě říci: zde jsem se narodil, zde jsem žil a zde zemřu?

Pohyb k radosti.

Nehybný život s hlubokými kořeny změnil se v život pohyblivý. Není svátků, které by citlivěji a mohutněji zasahovaly do tradice rodinného života, než vánoce. Ale vidíte sami, jaké nové formy nabývá Štědrý večer v záplavách lidí, kteří se valí ven. Tu a tam proběhly v časopisech dojemné příběhy o maminkách, které smutně sedí doma a očima, kalnými slzami, hledí do štědrovečerní noci pod hláholem půlnočních zvonů, zatím co sportovní dceruška necitelně jezdí na lyžích. Ale nevěřte tomu. Ty maminky šlapaly v kalhotách dva dny před Štědrým večerem na Wilsonovo nádraží, batoh na zádech a prkýnka přes rameno — ty maminky drží s sebou, drží se báječně, sláva jim! Jdou vedle dětí mladých i malých, vedle tátů i tatíků a jsou to docela správné sentimentální maminky, nic moderního, nic změněného. Ale i maminky jsou v pohybu, celý rodinný život je v pohybu. Bylo-li dříve výjimkou nějaké to vozidlo, je dnes dosažitelnou touhou mnohého malého člověka. Dřív se šetřilo na výbavu, na stáří, na nehybné statky. Dnes spíše na motocykl. A motocykl je, sedí v něm mladí i staří, malí i velcí a jedou, jedou. I pes jede, i miminko jede, a vůbec to nejsou boháči. Jede holič, kolportér, hokynář, úředník, často i dělník. Jede drobný člověk s rodinkou, jede celý svět. Daleko, daleko za městem se táhnou osady dřevěných domků, řevnické buržoasní vily zůstávají bohatým, ale pracující člověk má dřevěnou chatu, hadimršku, canoe, motocykl.

Na březích řek v letním slunci už není ticho a klid, zato jedno opálené tělo vedle druhého a většinou hezká těla. Deset let tělesné kultury, vzduchu a slunce vykonalo dobré dílo. Průměrní malí lidé se najednou výtečně pohybují, krásně bruslí, výtečně lyžáří, bezpečně řídí vůz, mají krásnou fyzickou pohotovost a pěknou samozřejmou neostyšnost. Mladé dívky soutěží vedle hochů s klidnou prostotou pěkně živočišné nahoty a stydlivé, zatuchlé tajemství mladých prosvítalo se sluncem, pohybem a upřímností. To všechno je veliký klad doby. Člověk, který dovede skákat a člověk, který nohama a s radostí zdolává silnici, člověk, jehož poslouchají vlastní svaly a který nevláčí za sebou uvádající tělo jako nezbádanou a záhadnou věc — takový člověk má jistě mnoho možností nebát se, žít a radovat se. Nebát se, umět žít a umět se radovat, je pak hlavní zdroj toho, o čem i usilujeme: zdroj touhy po svobodě a zdroj schopnosti tuto svobodu nejen dobývat, nýbrž ji i poskytovat.

Ve světle několika čísel.

Že to není tak snadné posadit se do vlaku a odjet, když si to usmyslí najednou několik tisíc lidí — si dovedete představit. Předpokládá to bezvadnou organizaci dopravy a hodně sportovní sebekázně obecnstva. Ale je tu i jiná věc: ne všichni lidé, kteří chtějí ven, dovedou si to zařídit. Mnoho jich neví jak, kam a kudy. Nevědí, co to stojí, nevědí, kde je pěkně. Jaksí se sami nedovedou rozhybat. Tato část je vlastně v menšině, těch, kteří jezdí na vlastní pěst, je stále víc. Jak se však dovede — a musí — organizace cesty podřídit době,

o tom nabudete trochu představu, když si promluvíte s inspektorem Slezákem, jedním z nejdůležitějších organizátorů výletních vlaků a výprav Čedoku (který je od 1. května 1937 ve správě státních drah). Inspektor Slezák je člověk, který pomáhá tisícům lidí na vzduch a sám při tom zůstává v městě. Muž, pro kterého jsou svátky největší dřinou. V jeho rukách se sbíhá na tisíce nitek, nápadů, jejich organizační propracování a odpovědnost za to, aby „to klapalo“. Od května do září t. r. pořádala tato instituce 114 výprav, které ujely po kolejích 140.742 km, a přepravila 21.142 osoby. V tom nejsou zahrnuti jednotlivci, nýbrž jen skupiny, v to nespádají majitelé vozidel a v tom nejsou lidé, kteří jezdí autokary. Správa výletních vlaků vypravila na příklad letos o vánocích 20 výprav do hor a železnice 65 zvláštních vlaků jen z Wilsonova nádraží.

A to je zajímavé: protože jsou Krkonoše, Šumava a Tatry obsazeny stálými návštěvníky a protože tamější majitelé hotelů o hromadné výpravy o svátcích nestojí, musila správa hledat nová místa, nové cesty, nové chaty, doposud méně známé. Tedy Beskydy, Jeseníky, Malá Fatra, Podkarpatská Rus. Takové výpravy doprovází referent výletních vlaků, což je docela nové povolání a ani nevím, je-li záviděníhodné. I když je krásné jezdit často a daleko, je jistě velmi namáhavé přejímat odpovědnost za neznámé lidi i za zdar celé výpravy a všech překvapení, které náhoda dovede uchystat. Tyto výletní vlaky totiž naprosto nevozí jenom mladé sportovce, ale i choré babičky a dědečky do lázní, tedy lidi, kteří by se sami asi nikdy neodvážili na cesty. Největší úspěch mají však weekendové zájezdy přes sobotu a neděli, protože převážejí spoustu lidí poměrně sociálně slabších. Ale i zájezdy na několik dnů mají úspěch, který roste rok od roku právě proto, že k pohodlí dokonalého zařízení přistupuje okolnost, že jednotlivec by těžko našel možnost ztrávit na tak dalekých místech několik dnů za obnos velmi přístupný. Ostatně to nejsou jen sportovní zájezdy. Jede se na výlov třeboňských rybníků, jede se lovit divoké kance na Podkarpatskou Rus, jede se rybařit do Tisy, jede se na mikulášskou zábavu. Je to nejen potřeba sportu a oddechu, je to i možnost uplatnit záliby, dovést se, vidět a poznávat za levné peníze, je to i společensky nová forma, protože „lidé jsou si cizí akorát do Kolína“ — povídá pan inspektor s úsměvem.

Snad jen čísla mohou dát aspoň přibližnou představu o pohybu moderního člověka. Ze statistiky o cizineckém ruchu se dovídáme, že pouze r. 1935 navštívilo různá města v republice 3,164.310 osob, které bydlí stále v Československu. Mimo to ještě 462.564 cizinci. Opustil tedy domov každý pátý člověk, aby ztrávil dovolenou a prázdniny někde v lázních, u vody, v horách. Na náš cizinecký ruch snáší se často hromobití — i právem — ale uvažte, že první výletní vlaky státních drah vyjely r. 1927 a r. 1936 vypravilo už pražské ředitelství 115 zájezdů. Po republice jezdí dokonce už i taneční vůz a pořádají se výlety do neznáma, protože i takový státní podnik, jako jsou dráhy, musí počítat s touhou lidí, která se v hospodářství mění v úctyhodnou položku na straně „dal“.

To je jen výsek celkem mladého organizačního snažení, které hledá stále nové cesty a nové prostředky. Ten neviditelný hlas za lesem lyží na Wilsonově nádraží, hlas v obrovském tlampači, který diriguje příval lidí na různá nástupiště, k východům, do vagonů, na sedadla — ten hlas, který radí současně v čekárnách, na peroně a ve dvoraně — ten je jedním z nich.

Člověk samotný, ale nikoli osamělý.

Jsou ovšem na světě lidé podivní, kteří milují řeku, les, hájovnu a řadu topolů víc, když je vidí sami. Lidé, kteří ne-

chtěji nikam dojít, když vyjdou, a kteří bloumají bez cíle po pasekách, chvějíce se rozkoší nad tichem, vůní, oblaky a samotou. Snad to ani nejsou lidé, kteří by měli nějaký zvláštní vztah k přírodě, protože právě s takovou rozkoší procházejí ulicemi velkoměsta, když prší a když se světla zrcadlí v mokřem asfaltu, anebo právě tak blaženě se dívají na strop svého pokoje v noci, kde se tvoří podivné světelné odrazy noční ulice. Jsou to lidé, jejichž nitro se dovede rozezvučet nad Stendhalovou knihou právě tak, jako nad šedomodrým večerem zasnežené krajiny. Myslím, že milují život, celý život, kouzelný, nádherný, skvělý život ve všech projevech a ve všech formách, ve všednosti i svátečnosti, na povrchu i v hloubkách. Snad by se takový člověk zastavil při návalu stoprocentních mužů a primových děvčat na nástupiště trochu vyděšen a poplašen. Tento nástup zdraví má v sobě něco ohromujícího: je příliš obrovský, příliš rozsáhlý a příliš mocný, zabírá, tak říkajíc, veliké plochy a nejde do hloubky. Náš samotář — ale může být samotářem člověk, který miluje všechno živé? — vzpomíná na roje lidí před Lauferovým rozhlasem na ulicích, v kavárnách, před redakcemi při zápasu Československo proti Anglii a připomíná si svou plachou touhu zatahat nějakého fanouška za rukáv a zeptat se: „Pane, milujete Bachovo jedenácté preludium?“ Nebo: „Pane, máte rád van Goghovu Křivou kavárnu?“ Je to asi totéž, jako by se zeptal: „Muži, ženo, hochu, dívko, proč, jste-li zdraví, mladí a pohybliví, proč vás tak málo zajímá nejkouzelnější pohyb na světě, vertikální pohyb do hloubky, pohyb lidské myšlenky a lidského tvoření? To, co dává tváři výraz, krásu podstatu a pohybu smysl?“

Včerejšek byl bohatý na lidi všelijak pokřivené a zato bohatě myslící. Dnešek je bohatý na lidi rovné a zato poměrně málo myslící. Doufejme, že zítřek bude bohatý na vzácný a krásný exemplář člověka: rovného a myslícího.

dopisy

Střídání — pro i proti

Pane redaktore!

Článkem o střídání generací jste pohnul věci, která je čím dále tím palčivější. Skoro bych pokládal za škodu, že se o tom hovoří teprve nyní. Příznaky varovaly už několik let. Ale konec konců — lépe opožděně než vůbec nic. Jen kdyby aspoň nyní prosvítla otázka rozprava co nejdůkladnější a co nejvšestrannější! Novinářskou činností i mimoredakčním zájmem, jež spolu ostatně nerozlučně souvisí, jsem v neustálém, živém styku se všemi vrstvami občanstva, s mládeží ve styku zvláště těsném. Rád bych proto přispěl do rozpravy svou troškou. Nevysvětlí jistě vše, ale snad aspoň pomůže vyjasnit některé složky.

Která generace? Z Vašeho článku se dá sice nepřímo vyrozumět, že generace rozlišujete, ale mám za to, že je třeba vymezit jednotlivé generace, o něž běží. Nelze je totiž posuzovati stejně. Myslíme-li generaci úhrn ročníků, jež mají společné osudové znaky, můžeme rozeznati ve veřejném (politickém) životě našem čtyři generační skupiny. První je generace vládnoucí, jež se přirozenou zákonitostí odumírání sil i životů blíží hranici své dějinné úlohy. Těžiště její je cele v době předrepublikánské. Dobyta státní nezávislosti a tvořila podle svého počátku samostatného života. Může se pochlubit neobyčejnými úspěchy, jichž dosáhla s tvrdými obětmi. Zaslouhuje za ně uznání, ba více: obdivu. Zdá se však, že na

obrovité úkoly, jež jí naložila světová krise hospodářská, politická, sociální, kulturní, nestačila stejně jako na úkoly válečné. Vzpomínám dobrého postřehu, jímž je odůvodněn Baťův návrh na komunikační plán republiky. V úvodní kapitole se v něm upozorňuje na rozkladné následky toho, že dovršivše národní osvobození, spokojovali jsme se jen cíli malými a příležitostnými, že jsme zapomněli na velký, jednotící, pozitivní program republikánské demokracie. Není třeba souhlasit s dalšími radami Baťova plánu, ale v této charakteristice vládnoucí generace má rozhodně pravdu. Je to generace zhruba od 50 let nahoru.

Druhá generace je generace Vaše, pane redaktore. Nazveme ji generací čtyřicátníků. Jsou to lidé, jež státní převrat zastihl na prahu praktického života. Leccos zajímavého, nemýlím-li se, napsal o ní kdysi právě v „Přítomnosti“ Karel Čapek. Ta generace tkví životní přípravou ještě v době předválečné. Byla však zle poškrabána válkou. Byla jí decimována početně a narušena duševně. Ale jen narušena, ne rozvrácena. Měla přece jen silný pozitivní základ z mladých let, jež znovu utvrdila republika. Životní osobní bilance čtyřicátníků je přece jen aktivní. Válečné útrapy těm, kdo je přečkali, nahradila republika bohatě velkými možnostmi uplatnění na všemožných úsecích budovaného státu, čímž nemyslím jen státní služby. Každý z generace, který jen co kloudného uměl, snadno a dobře se včlenil do životního mechanismu. Ve slušných místech také většinou unikli sociálním následkům hospodářské krise. Proto se u této generace nemohlo vyvinout ani generační napětí, tak důležité pro střídání generací. Jediný velký politický pokus, který mohl generaci čtyřicátníků dopomoci ke skupení politickému, totiž strana práce, rozplynul se příliš brzy. Proto se v politických formulacích, pokud je lze rozlišovati, blíží generace čtyřicátníků spíše generaci vládnoucí.

Podivná je generace mezi 30 a 40 lety, kterou podle arithmetického středu nazveme generací pětatřicátníků. Patřím k ní sám. Také ona ještě ví, z čeho nás vysvobodila státní samostatnost. Ale svou životní přípravu už dokončovala v republice. Je to generace rozpolcená. Neutrpena tolik válkou početně jako duševně. Prožívala hroucení světa, kdy ještě v ní neztvrdla kostra mravních, duchovních, životních hodnot, a dozrávala, když se svět sbíral s těžkostmi z trosek. Sotva se v ní za 12 let republiky trochu ty hodnoty přece jen ustálily, zažila nová léta katastrof a bezradnosti. Existenci už dopadla huň. Sbírala sice ještě drobty, někdy dosti tučné, jež sypala léta poslední hospodářské konjunktury, zato však byla už většinou nemilosrdně drcena za krise. Z rozpolcenosti generační nemohla vzejítí politická formace.

Poslední zatím je nejmladší generace, lidí tak asi kolem 25 let. V dětství zastihla leda už jen léta válečná, rostla však už a dospívala jen v republice. Jejím hlavním zážitkem jsou všechny zmatky, beznaděje a bída. Generace, o níž se pořádně už vůbec nikdo nestaral kromě nejhrubších demagogů, nenašla už v životě takřka ničeho pevného. Nyní za hospodářského obratu sice většina našla živobyti, ale každý ví příliš dobře, jak je to vratké. Tato generace cítí nejvíce a nejobecněji generační odstrčenost. Třebas jen záporně, je charakterisována poměrně nejjednodušší, společné nesnáze a jejich úpornost jsou právě u ní zřídlem prudkého generačního napětí, jehož dovedlo nejlépe využít protidemokratické hnutí. Tato generace zaslouží největší pozornosti.

Kdo vystřídá? Bylo by prospěšné republice a národu, aby střídání generací zachovalo co nejvíce plynulost národního usilí. Proto by pro střídání byla nevhodnější generace čtyřicátníků, jež zná ještě dobře cenu svobody. Pochybuji však, že tato generace bude střídát. Podrobné důvody by zavedly daleko. Zmíním se o nejdůležitějších: jednak vládnoucí gene-

race nemá ešte chuť odejít, takže zatiaľ táto generácia asi príliš zestárne a ešte viac proŕidne, jednak nemajú štyridaťročných osobností, ako ste sám vyložil, jednak nemajú generáčny program. Generácia päťdesiatročných, keď by také ešte zajišťovala súvislosť usilovania, je rozplizlá v neurčitosti osudu i vôle. Hlavné — nemá ani náznak nejakého generáčnyho programu. Zúštvá tedy generácia najmladšia. Je nabitá pravým generáčnym napätím nespokojenosti, má najmenej dôvodů, aby sa uchádzala o prízeň generácie vládnoucej, je pomerné jednotná. Bojím sa, že najmladšia generácia svede generáčny zápas. Bojím sa toho preto, že skôr k nemu bude svedená, než aby jej svedla.

Chýbajú generáčny program. U obojch prostredných generácií som zdôrazňoval, že nemajú generáčnyho programu. Ještvé horšie je to u generácie najmladšia, nejhoršie preto, že možná bude generácia, provádzajúca alebo nesouca (pod vedením demagogů) generáčny striedání u otěži. Ve vyšší rovině lidského soužití lze totiž generáci vymeziti ještvé jinak: je to jednotná myšlenka a vôle, jednotná programná ideová, nikoliv jen určitý počet ročníků. Podle tohoto měřítka nemáme vlastně mimo vládnoucí generáci jiné generácie. Vždy v tomto národě při striedání generáci se také striedal generáčny program, vždy byl příchod nové generácie silným přínosom do dosavadního národního díla. Vždy striedali v tomto národě mladí na tvrze starých z houfnic programových, vždy táhli do dobytých hradíšť pod vlajícími praporemi nových myšlenek. Tentokrát po prvě mají se ujmouti vlády mladí proto jen, že jsou mladí. Ale kteří mladí, jací mladí? — ptáme se zvědavě. Odpovědi se nedočkáme.

„Z úmyslu pravice a zanedbáním levice“ se u nás striedání generáci zvrhlo na snahu o výměnu u korýtek. Co budou s otěžemi dělat mladí, až onen zákon odumírání jim je nabídne? Tento základní problém se kdesi vypařil na písčíně všední politické praxe. Abych mluvil co nejupřímněji: zatím jsou mi rozhodně milejší ti staří přes jejich omyly. Usilovali o cosí velikého, o skutečný generáčny, ba nadgeneráčny program. Nemají-li dosti schopností, mají aspoň mravní oprávnění a dlouhou praxi. Mladí nemají praxe ani mravní legitimace, kterou dáva jen jasný, velký program. Ale generáčny program, to není plán jen na zítřek, to je úkol, jež lze zdolat jen houževnatým vypětím vôle po celý lidský život.

Styl a davová výchova. Stěžujete si, pane redaktore, na nedostatek jazykové pečlivosti, na nedostatek stylistické osobitosti v příspěvcích, jež procházejí vašimi rukama. Vidíte jednu z hlavních příčin v davové výchově. Snad máte pravdu, snad v podstatě myslíme oba totěž. Ale přece jen mi dovozte, abych to formuloval jinak. Vidím těžištvé otěžky v programu. Styl, nemá-li to být hráčkářství nebo stylistické epigonství, není přece cosí osamoceneného. Styl, forma je přece funkcí obsahu, abychom to řekli stručně. Není stylu, není osobitosti tam, kde je prázdnota vnitřní, tam se plodí jen nicotné umělostky. Doba, která ztratila svůj smysl, doba, tavicí staré formy v žáru světové revoluce, doba, jež sotva tuší nové svrchované cíle, nemůže mít ani pořádný styl. To je bída našich nejmladších generáci. Nic naplat, tu se musíme opravdu utéci k filosofii, aby nám zjednala jasno ve věcech základních. Ostatní bude přidáno.

Generácia štyridaťročných i päťdesiatročných si generáčny program nevytvorila, pretože ho celkom ani nepotrebovala, nemajíc príležitosti ke striedání. Tím více ho potrebuje generácia najmladšia. Musí to byť zajištvé program únosný, reálný, konkrétne. Ale ne malého dechu. Predstavte si, že v jistě politické straně se před lety podnítila mezi mládeží rozprava, má-li se snížit úroková míra o 1½ nebo o 2%. Tomu nemohli ti mladí hoši a děvčata rozumět ani za mák. Prý se tím měli vychovávat po masarykovsku ke konkrétnosti. Tu je důkaz, že není totěž,

dělají-li totěž dva. Masaryk nás musel učit smyslu pro drobnou práci, když jsme se rozplývali v sentimentálním romantismu. Ale tomu jsme se už naučili, někdy až příliš naučili. Dnes potrebuje mládež sice konkrétní, ale přece jen dosti velké myšlenky, z níž by si už dovedla dílčí řešení vyvodit sama. Také opravdu ona rozprava o úrokové míře těm chlapcům a děvčátům dokonale otrávil zájem o národní hospodářství. Nemohli přece proniknouti spleť otěžky, o níž se úporně tehdy přelíkovaní odborníci.

Je tedy třeba programu zároveň velkých obrysů. Mladí nechce dostávat život rozměněn v drobné hned na počátku. Proto, jen proto, měla u mládeže takový ohlas obě krajní protidemokratická hnutí, komunisté a fašisté. Jen oni dávali mládeži zdání velké myšlenky, třebaš jen zdání. Proto měli většinu upřímné mládeže, proto byly před několika lety organizace mládeže při demokratických stranách jen umělou líhň politických šplhavců, proto se poměry lepší nyní, kdy se demokratické strany v zápase o demokracii dostaly do většího elánu — a proto měli velký úspěch u mládeže belgické socialisté, kteří přišli s dobrým moderním programem. A tedy jen velkým, pozitivním programem můžeme čelit protidemokratické agitaci. To však platí nejen o mládeži.

Osobnosť a program. Ještvé na jednu věc bych rád upozornil v souvislosti s potrebou generáčnyho programu. Právem radíte mládeži, aby pěstovala myšlenkovou osobitost a nezávislosť, jistě je správné, jak vysvětlujete své snahy tohoto druhu. Ale myslím, že to je jen jedna stránka věci. Jako není pravého stylu bez obsahu, není ani pravé osobnosti bez myšlenky, bez programu. Vím, zdôrazňujete také, aby mladí lidé měli vlastní myšlení a střežli se ploché politické reklamy. Jde však o pořadí. Mám za to, že je dřívě třeba silného cíle, a na něm se teprve osvědčí člověk. Trochu mi to připomíná lidi, tvrdící, že se bēdy lidstva překonají vyšší mravností, kteří však zároveň odmítají mluvit o reformě společenských zřízení, jež vyšší mravnost nejvíce tlumí.

Generáčny program však nelze udělit. Musí vyrůst ze zevrubné a široké rozpravy jako generáčny dohoda. Chýbá nám tedy jako první podmínka příležitost nebo tribuna, na níž by se rozvinula generáčny rozprava — arci dbající harmonického růstu osobnosti i celků všech stupňů, v tom s Vámi souhlasím. Socialistické strany zanedbaly mnoho v tomto ohledu, socialistické strany především. Nejen proto, že „socialismus je dnes crux našeho vědění, vědomí a svědomí“, ale i proto, že socialisté chtějí přetvářet. Pravice, snažící se jen konservovat, má práci snazší, ale měnit složitou dnešní společenskou stavbu je úkol přetěžký, vyžadující nesporně sil mravních i odborných znalostí. Místo toho před několika lety socialistické strany převzaly ochotně podvodné pravicové heslo „Mladí vpřed“, jež mělo krýt jen osobní záměry několika ctižádostivců — na pravici i na levici, dokonce mládenců už postarších.

Skončil bych dlouhý výklad toho, k čemu jsem došel mnohem delší zkušeností, prosbou, abyste si, pane redaktore, všiml přece jen ještvé jednou námitek, jimiž odbyl kdosi Vaše stesky na špatný styl mladých lidí. Ty námítky nejsou tak liché, jenže jsou nemotorně formulovány — vlastně bezradně, jako je bezradná celá ta nejmladšia generácia. Je to paradoksní situace. Mají opravdu mladí lidé dnes jiné starosti než péci o styl. Ale vědí jen o starostech. Rady si s nimi však nevědí. Kdo jim pomůže z této soutěsky, prokáže velkou službu národu a státu. Mladí lidé začínají věřit starším, že musíme společně uhájit politickou demokracii. Oni však by také rádi věděli, co mají v demokracii dělat, až je zavolá odpovědnost života.

Děkuji Vám, pane redaktore, za volné slovo.

Váš

J. Kládva.

Jak to dopadlo?

Vážený pane redaktore!

Prosím Vás tímto o přístřeší několika řádkům, jež by mohly doplnit p. Kubatovu odpověď na otázku p. F. D.: „Jak to dopadlo?“

V 28. čísle Přítomnosti byl učiněn pokus osvěžit paměť čtenářů článkem: „Co se stalo s lihovým hospodářstvím?“ Ohlas nebyl veliký, neboť byla doba prázdnin, a potom smutná událost lánská i následující národní smutek nedovolily, aby tato ožehavá otázka byla projednávána. Hned na to musila být ještě dále odsunuta pro naléhavé práce rozpočtové.

Parlamentní kruhy neprosazovaly s dostatečnou dávkou energie tuto pro náš motorismus životní otázku proto, že nebyly zatím dost účinně o to žádány motoristy. Již ve svých člancích p. Kubata správně odhadl, že věc se jich týká nejvíce a nepřímo je vyzval k obraně a dokonce udal cesty, jichž mohou použití. Výzva se zatím minula účinkem. Proč?

Za hlavní považují to, že motoristé jsou nejednotní, a valná většina jich jest poměry organizačními zhnusena tak, že ani organizována býti nechce. Vrcholná organizace neodpovídá svými stanovami demokratickému jejich názoru a proto v ní jest nepatrná část motoristů. Druhá větší organizace, Liga motoristů, jež by bývala měla nyní bohaté žně v získávání členů, kdyby byla pokračovala v svém původním programu, spojila se (pro jejich venkovské členy záhadným způsobem) s Motor-Touring-Klubem, odnoží to vrcholné organizace, jenž má většinu členů papírových, a ti jsou bez hlasovacího práva. Vrcholná organizace jest veřejně prohlášována za doménu jedné strany, a spojení Ligy s ní tuto zřejmě oslabilo, neboť její členstvo, nečekajíc hájení svého zájmu v této skupině, vystupuje a přestává pracovat. Největší část motoristů — 39 organizací — sdružilo se volně v akční výbor na obranu motorismu, který teprve začíná se uplatňovat a který pochopitelně s AKRČs zatím jíti nemůže a vyčkává, jak dopadnou demokratické stanoviny tohoto klubu. Sám akční výbor nemůže dosíci toho, čeho by jinak opravdu celostátní organizace hravě dosáhla.

Motoristé mají v dobré paměti, že obdrželi dvě směnky do dnes ještě neproplacené.

Jednu od vlády, že bude provedena druhá etapa pomoci motorismu. Že jen tato pomoc bude účinná, lze souditi podle výsledků první pomoci, záležející v daňových úlevách. Dokud tyto úlevy byly v platnosti, zvedal se křivka kupovaných vozidel do výše, jakmile větší část úlev byla odvolána, křivka letí dolů. Nyní by nám mohl p. dr. Stádník, který tu prorokoval rychlý vzestup motorismu, říci spravedlivě, proč ten ustal a proč se nyní vozy nekupují a staré vozy honem prodávají.

Druhou takovou směnku obdrželi motoristé od p. ministra vnitra a parlamentních kruhů, kde, tuším, v úsporné komisi na základě upozornění branného výboru bylo sjednáno, že musí býti utvořena celostátní vrcholná organizace, která by byla pověřena určitou agendou, jež má pak zaručené příjmy. Všichni demokraticky smýšlející motoristé si oddechli a začali doufat, že nyní jest doba, jež povede k lepším výsledkům. Mají v dobré paměti všechny osoby dobré vůle a i to, jak jejich dobré snahy byly zmařeny v organizaci t. zv. vrcholné. Nezapomínají také, že úloha Ligy motoristů v té době nepatří k jejím nejslavnějším a, jak se potom ukázalo, ani nebyla významná.

Ustavení ÚMO bylo zmařeno AKRČs a Ligou a na jejich účet nutno přičísti to, že motorismus není jednotný a že tedy nemůže získati to, co by na svoji početnost a na svůj význam v budoucí obraně státu zasluhoval.

Vinu na tom, že lihové hospodářství nebylo dosud upraveno, jak by po člancích p. Kubatových každý spravedlivě uvažující občan očekával, mají motoristé sami, neboť nedovedli poskytnouti parlamentním kruhům dost jistoty, že jejich dobré snahy důrazně podepřou.

Správně řekl však p. Kubata, že největší moudrost životní jest míti smysl pro poměr věcí.

Motoristé dobré vůle, jak se zdá, tento smysl mají. Vyčkávají tudíž, až organizace vrcholná, jak se nazývá, ale jí není, dospěje k názoru, že jí nic nepomohou papíroví členové, kteří příspěvky neplatí, ale v seznamu členů figurují, dále až trpělivost členstva Ligy bude vyčerpána a to členstvo si vynutí její činnost opravdu motoristickou nebo Ligu pohrbí.

Čeká tedy, až se všem občanům otevrou oči, že jedna strana naše těží z těžké mezinárodní situace, kdy nelze zájmy motorismu a tedy i brannosti dost důrazně prosazovati a tedy pracuje v neprospěch obrany státu, sčítá pečlivě, oč byl zvýšen kontingent lihový a postaveno více lihovarů a kolik bylo opět odhlášeno vozů.

Až bude tento poměr příznivý, předloží směnky k inkasu.

Váš oddaný

K. J.

Podnikatel a daň

Vážený pane redaktore!

V „Přítomnosti“ se diskutuje o právní bezpečnosti. Myslím, že i zásada, že se zdanění řídí výdělkem, spadá pod tento pojem. Tato zásada je u nás hrubě porušována zákonodárstvím, které nepřipouští přenášení provozních ztrát z roku jednoho na rok druhý. Považte, co to znamená v době, kdy jsou ceny surovin tak nestálé, jako dnes! V jednom roce může cena surovinového skladu stoupnout do závratné výše, a podnikatel musí zaplatit velmi vysokou daň ze zisku, který je pouze fiktivní, zabývá-li se výrobou a ne spekulací. Klesne-li surovina v roce příštím opět na bývalou úroveň, vznikne bilanční ztráta, ke které nebude vzat zřetel při zdanění let následujících.

U podniků, v kterých je nákladná reklama nutností, jsou ovšem léta, v nichž má reklama připravit trh na nový výrobek, léty prodělkovými. Je velikou nespravedlností, že není možno přihlížet k těmto ztrátám v letech, kdy se reklama počíná vyplácet, kdy nový výrobek počíná přinášet zisk.

V Anglii se řídí výdělková daň průměrným ziskem posledních tří let. Proč se neřídíme tímto příkladem? Naše praxe znamená vlastně vyšší daňové zatížení podnikání spojeného s risikem, u něhož se vyskytují ztrátové bilance, oproti podnikání spojenému s nebezpečenstvím malým, vykazujícím stejnoměrné zisky. Je na bíle dni, jak takový systém ochromuje podnikání právě tam, kde by nám na něm musilo záležet nejvíce — totiž tam, kde vyžaduje odvahy!

V dnešním těžkém existenčním boji mnoho podniků zaniká! Bylo by jistě záhodno, aby bouře času přečkaly podniky nejzdravější, nejlépe vedené a vypravené; jakýsi přirozený výběr. Tomuto vývoji je velmi na škodu daňový systém, který může zničit z úplně náhodných důvodů i podnik nejzdravější. Je na čase, zjednat zde nápravu. Váš oddaný *Herbert Morawetz*.

V Úpici dne 20. prosince 1937.

Kdo rád píše na krásném dopisním papíře zaručeně dobrým a spolehlivým plnicím perem, kdo si potrpí na praktický kapesní zápisník a kvalitní, solidně vázané deníky na zápisky a výpisky, kdo chce míti vzorný a snadný přehled ve svých soukromých písemnostech a listinách, kdo pocítuje potřebu i v používání moderních pomůcek pro psací stůl, jíti vždy s duchem času, kdo hodlá věnovati někomu milému k svátku nebo k jiné významné příležitosti vhodný dárek, dobře pochodí, když se v každém případě obrátí na firmu

KAREL KELLNER v paláci pojišťovny Generali na rohu Václavského náměstí a Jindřišské ulice („Nároží krásných dáreků“)